

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчального курсу **"Політологія"**

для студентів економічного факультету
спеціальностей 0107, 0108, 0109
денної форми навчання

**Узгоджено:
Зав.кафедри**

Зав.кафедри "Політології"

доц.Примуш М.В.

**Ухвалено:
На засіданні кафедри
політології
протокол №1 від 4.09.2003р**

Донецьк
ДонНУ, 2003

Анотація

Робоча навчальна програма курсу “Політологія” є основним нормативним документом, який охоплює усі види навчальної та методичної роботи, що виконуються студентами економічного факультету. В ній відтворюються основні вимоги кафедри, спрямовані на отримання студентами достатнього обсягу знань з основних проблем політології.

Програма складається з таких розділів, як “Мета та завдання курсу”, “Міждисциплінарні зв’язки”, “Загальна структура курсу”, “Загальні методичні рекомендації”, “Вимоги до знань, вмінь, навичок”, які студенти мають набути, “Перелік навчально-методичної літератури”.

Мета і завдання курсу

Головною метою викладання курсу “Політологія” є надання допомоги студентам у формуванні цілісного світогляду, розвинутої громадянської політичної культури, активної політичної позиції. Студенти повинні розуміти специфіку політологічного знання, його структуру, функції, мати уявлення про місце і роль політології, її співвідношення з іншими елементами наукового знання. Крім того, вони повинні вміти характеризувати основні вихідні поняття політології: суб’єкти – об’єкти (актори, агенти) політики; політичні спільноти; політична система; політичні партії, громадські об’єднання та суспільні рухи; політична культура; політична модернізація тощо.

Особливо важливим є набуття навичок аналізу сучасного українського політичного життя, його розвитку, набутків та втрат, що дозволить більш ефективно орієнтуватися в проблемах вітчизняного політикуму. Для цього можуть бути використані знання з інших дисциплін соціально-гуманітарного циклу – історії України, соціології, філософії, культурології.

Структурно-логічна схема

Загальна структура курсу

Курс “Політологія” розроблений на основі рекомендацій Міністерства освіти і науки України та Інституту змісту і методів навчання. Він включає наступні елементи:

- політика як соціальне явище
- розвиток політичної думки в історії людської цивілізації
- особистість як первинний суб’єкт та об’єкт політики
- політичне лідерство
- соціальні спільноти та політика
- етнонаціональні процеси в політичному житті суспільства
- громадські об’єднання та політичні партії
- політична система суспільства
- громадянське суспільство та правова держава
- політична влада
- політична демократія
- політична діяльність
- політичні конфлікти
- політична культура
- міжнародні відносини та зовнішня політика
- роль ЗМІ в політичному житті суспільства
- політичне прогнозування
- політична модернізація в Україні

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Враховувати специфіку предмета

Політологія, як наука, має свою специфіку.

По-перше, вона багатомірна й в історичному (оперує фактами, починаючи від глибокої давнини до наших днів), і в концептуальному плані (вводить в обіг погляди багатьох, часом діаметрально протилежних партій, суспільних рухів).

По-друге, вона складається з теорії політики, політсистеми, політичної діяльності і т.д.

По-третє, вона рухлива, тому що політика, що є об'єктом її дослідження, знаходиться в постійному процесі розвитку, і цей розвиток дає все новий і новий матеріал для аналізу, висновків.

По-четверте, вона плюралістична за своєю сутністю, тобто об'єктивно відбиває дійсність, не нав'язуючи одну ідеологію на шкоду іншим. Вона дає можливість зіставляти і робити самостійні висновки.

По-п'яте, вона глибоко практична, тому що розглянуті нею політичні явища важливі не самі по собі, не просто для розширення світогляду і підвищення освіченості, а для того, щоб з урахуванням досягнутого виробляти своє відношення до політики.

Специфіка предмета вимагає:

а) зосередження уваги на основних, визначальних положеннях і концепціях без замикання на чомусь одному, зіставлення суперечливих поглядів, розуміння їх обумовленості;

б) розглядаючи різні політичні концепції, мати свою точку зору на кожну з них;

в) зацікавлення поточними подіями, «приміряючи» суто навчальний матеріал до сучасних політичних процесів ;

г) на основі набутих знань визначити своє місце в політичному житті суспільства.

Уміти слухати лекцію

Якщо в країнах Заходу політологія викладається вже десятки років, то в наших вузах – це відносно новий предмет. Тому бажано:

Перше – відвідувати лекційні заняття, тому що тільки тут у найбільш доступному виді підноситься кожна тема.

Друге – не просто бути присутнім, а сприймати саме істотне, без чого не можна обійтися ні при підготовці до семінару, ні на іспиті.

Використовувати інші джерела

Лекція, будучи основою знань, всього обсягу знань вичерпати не може. Поряд із записами, зробленими на лекції, корисно використовувати для засвоєння програми курсу політології й інші джерела. Це книги,

збірники статей, брошури, у яких наявний матеріал з теорії і практики політики.

Особливе значення має використання таких джерел, як періодична преса, телебачення, радіо. У журналах, насамперед таких як: «Поліс», «Політика і час», «Політика і культура», «Політична думка», «Соціально-політичний журнал» і інших, можна знайти статті, що прямо розкривають теми курсу; вони наявні в залі періодики (1-й навчальний корпус університету). У газетах, теле- і радіопередачах містяться повідомлення про останні політичні події, без чого неможливо тримати руку на пульсі сучасності.

Корисна також присутність на зборах, мітингах, демонстраціях; почувши чийсь виступ і прийнявши участь у дискусії, спостерігаючи що відбувається, студент здобуває додаткові знання, можливість орієнтування в політичних процесах, і, що найважливіше, сам долучається до політичного життя суспільства.

Рационально вести записи

І на лекції, і в процесі роботи над джерелами приходиться робити записи (ксерокопії), щоб головне залишилося на папері і потім можна було до нього повернутися. Записи бувають декількох видів. Який вид вибрати – залежить від особливостей джерел, наявності часу, а також обстановки, у якій виробляється запис. Але, так чи інакше, усі їх треба знати.

Розгорнутий план

Крім запису плану теми під диктування лектора, після чого йдуть звичайні, вибіркові записи по ходу викладу теми, корисний і розгорнутий план. Технологія його складання така. Позначивши пункти плану, залишити після кожного місце (одну чи третину півсторінки) для наступної деталізації. Слухаючи лектора, вносити до кожного пункту його розшифровку. Це дозволить при підготовці до семінару, іспиту зосередитися на головному, не випустити важливого (пункти плану нагадають) і в той же час знайти їхнє розуміння (розшифровка). За такого ж принципу можна проробити і будь-яке джерело.

Виписки. Ця форма використовується при читанні книги, брошури, газети. Її зміст у тім, щоб на основі прочитаного виділити і виписати найбільш істотне (чи то у вигляді цитати, чи то вільного викладу). Не забути при цьому позначити, звідкіля узяті виписки, щоб за необхідності послатися на джерело.

Тези. Це – стиснутий виклад основних думок прочитаного. Тези, як правило, близькі до тексту, але не повторюють його (це не виписки), поряд з висновками й узагальненнями в них можуть міститися також докази, ілюстрації, пояснення. У тезах можуть відтворюватися деякі характерні вирази автора, відбита логіка авторських думок.

Конспект. Це одна з загальновідомих, широко розповсюджених серед студентів форм записів. Конспект лекцій, конспект джерела – це й один з найбільш поширених видів самостійної роботи. У конспекті сполучаються,

доповнюють одна іншу дві сторони: а) документальність, близькість до слів лектора, до тексту досліджуваного джерела; б) запис власних думок, творчі висновки, узагальнення. Конспект може бути текстуальним чи тематичним. Розходження полягає в тому, що перший присвячений конкретній лекції, визначеному джерелу, а другий – проблемі, опрацьовуваній за декількома джерелами. Текстуальний конспект будується послідовно, відповідно до структури лекції, твору, а в тематичному – основою є зміст досліджуваної проблеми. Варто помітити, що тематичний конспект може бути складений і при вивченні однієї роботи, зокрема, якщо досліджувана проблема розглядається в різних главах, розділах, місцях книги. Істотною перевагою такого конспекту при цьому є те, що весь матеріал з досліджуваної проблеми зосереджений в одному місці. Тематичний конспект за своїм змістом, а часом і формою близький до реферату.

Вимоги до знань, вмінь, навичок

В процесі вивчення курсу студенти мають набути наступні:

знання:

- основні категорії і методи політології;
- здобутки світових і вітчизняних політологічних шкіл;
- нормативний зміст понять: політична влада, політична система, політичний режим, політичне лідерство, політичний конфлікт, політична культура, політична партія, громадянське суспільство;
- сутність і функції держави.

вміння:

- відрізняти різні види владних відносин, специфіку політичної влади, її характерні ознаки і функції;
- орієнтуватися в проблемах розподілу влади, проявах прямої та представницької демократії;
- орієнтуватися в міжнародному політичному житті, в зовнішньополітичній діяльності України;
- об'єктивно оцінювати життєво важливу політичну інформацію, готувати повідомлення та приймати участь в політичних дискусіях, жити в умовах політичного плюралізму;

навички:

- відстоювати свою політичну позицію, громадянські права, виконувати громадянські обов'язки;
- відстоювати принципи громадянського суспільства і правової держави;
- давати раціонально-критичну оцінку діям різних політичних партій та лідерів з позиції загальнонаціональних інтересів;

Нормативний зміст дисципліни

Тема I. ПОЛІТИКА ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ. ПРЕДМЕТ ПОЛІТОЛОГІЇ

Чим викликаний зростаючий інтерес до політики. Закономірності процесу політизації суспільства. Труднощі і перспективи політизації в Україні. Вихід інтересу до політики на рівень особистості.

Що таке політика. Основні підходи до політики: класовий, абстрактно-державний, біхевіоралістичний, політика в людському вимірі. Фактори, що впливають на політику. Синтез політичної науки і мистецтва політики.

Політика як система. Системотворчі фактори: політичні інтереси, політична свідомість, політичні дії, політичні відносини, політичні інститути, громадянське життя суспільства.

Політологія як наука. Зародження і розвиток політичної думки в історії людства. Ставлення до політики як науки в різні епохи та у різних країнах.

Політологія як навчальний предмет. Закономірність появи політології в системі суспільствознавства: зв'язок з іншими предметами і своєрідність. Психологія та політологія.

Методи і функції політології. Методи вивчення: діалектичний, системний, порівняльний, біхевіоралістичний, діяльнісний, дослідницький. Функції: пізнавальна, світоглядна, прикладна, прогностична.

Особливості політології в Україні. Молодість науки і предмета і пов'язані з цим труднощі становлення. Три основні підходи, що склалися стосовно науки і предмета: а) прихильники суто української політології, що применшують значення загальної політології; б) прихильники загальної політології, що заперечують необхідність глибокого вивчення політики в українській державі; в) прихильники органічного сполучення, що кладуть в основу загальну політологію з виходом на досягнення особливостей політичних процесів в Україні.

Тема II. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В ІСТОРІЇ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Генезис політичного життя і політичної думки у Стародавньому світі. Зародження й основні етапи розвитку політичного життя в історії людської цивілізації. Основні тенденції в історії розвитку політичних вчень. «Вісьовий час» К.Ясперса. Розвиток політичної думки у Стародавньому

Поглиблення і розвиток політичних вчень у Древній Греції і Древньому Римі. Лікурґ і Солон – перші реформатори в Древній Греції. Політико-філософські погляди Піфагора, Геракліта і Демокріта. Софісти і їх роль у розвитку політико-правової думки в Древній Греції. Сократ і

його соціально-політичні погляди. Вчення Платона про суспільство і державу. Наукова діяльність Аристотеля – вершина античного політико-філософського мислення. Політико-правові погляди Цицерона і Сенеки.

Подальший розвиток політичної думки в епоху Відродження. Хронологічні межі, основні представники епохи Відродження. Сутність і соціальна спрямованість гуманізму. Політико-правове вчення М.Падуанського. Політичні погляди Н.Макіавелі. Риси ідеального правителя в роботі «Государ»

Наука про політику в період зародження і розвитку буржуазного суспільства. Роль теорій природного права і суспільної угоди в обґрунтуванні соціально-політичних вчень епохи. Політичні погляди Г.Гроція в його праці «Про право війни і миру». Політичні ідеї Б.Спінози. Політико-правова доктрина Т.Гоббса. Д.Локк – засновник ліберально-демократичного напрямку в розвитку політичних вчень, його погляди на державу в роботі «Два трактати про державне правління».

Епоха Просвітництва і її роль у розвитку світової політичної думки. Сутність і історичні межі епохи Просвітництва. Політичні погляди Вольтера. Політико-правова доктрина Ш.Л.Монтеск'є. Сутність концепції Ж.Ж.Руссо про суспільну угоду. Проблема прав особистості і демократичної організації державної влади в політичній доктрині Т.Джефферсона.

Особливості розвитку політичної думки в XIX і XX сторіччях. Зародження і розвиток основних ідеологічних концепцій. Ранній позитивізм як методична основа конструювання теорій політики та альтернатива марксизму /О.Конт/. Лібералізм як напрямок соціально-політичної думки XIX в. і політична ідеологія буржуазії (де Токвіль, Д.Стюарт, Г.Спенсер).

Політичні погляди А.Шопенгауера і Ф.Ніцше. Зародження сучасної політичної науки. Теорії політичного елітизму (В.Парето, Г.Моска, Р.Міхельс). М.Вебер і його внесок у розвиток політичної науки. Подальше поглиблення і розвиток політичної науки Г.Лассуелом, Ч.Меріамом, Т.Парсонсом, Е.Фроммом, Г.Алмондом, С.Вербою, Д.Ротшильдом, З.Бжежинським, Е.Смітом.

Політична думка в Україні: джерела, специфіка, персоналії. Перша Конституція України П.Орлика. Погляди Сковороди. Роль Кирило-Мефодіївського товариства в розвитку політичної думки в Україні. Політико-правові погляди М.Драгоманова, Н.Костомарова, П.Куліша. Внесок М.Грушевського в розвиток політичної думки в Україні. Подальший розвиток української політичної науки в 90-х роках XX століття.

Тема III. ОСОБИСТІСТЬ ЯК ПЕРВИННИЙ СУБ'ЄКТ І ОБ'ЄКТ ПОЛІТИКИ

Поняття: «особистість», «суб'єкт», «об'єкт», «актор», «агент».

Класифікація учасників політики, їх діалектика.

Генезис поглядів на проблему особистості як первинного елемента політики. Особистість у ідеаційній, ідеалістичній і чуттєвій системах цінностей. Ідеї свободи і прав людини в Стародавньому світі і їх розвиток в епохи Відродження й Просвітництва. Пріоритет особистості в концепціях М.Вебера, біхевіоралістів, теоретиків «раціонального вибору». Особистість як суб'єкт політики в українській політичній думці. Обмеженість політичної активності індивіда порівняно з можливостями дій «груп інтересів».

Політичне відчуження і політична емансипація. Причини політичного відчуження. Ідея Просвітництва: політична, економічна і духовна емансипація людини. Поняття: «політична соціалізація» (Ф.Гіддингс, Г.Тард), її етапи і засоби.

Мотивація політичної участі особистості. Поняття: «політична поведінка» і «політична залученість». П'ять типів особистості стосовно політики (Є.Вятр). Компенсаційна теорія. Корисливі мотиви. Безкорисливе служіння і почуття відповідальності (І.Ільїн).

Основні рівні і форми участі особистості в політичних процесах. Рівні: функціональний, опосередкованої участі, особистої участі. Особливості суспільно-політичної діяльності в умовах України.

Тема IV. ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО

Сутність лідерства. Поняття «лідер», «керівник», «ватажок». «Неформальні» структури громадського життя. Політичний лідер як суб'єкт і об'єкт політики.

Основні концепції політичного лідерства. Характерні риси політичного лідера, складові та критерії оцінки його авторитету.

Типи політичного лідерства: авторитарний, демократичний і харизматичний.

Значення лідерів у політичному житті суспільства. Політичний вождизм і волюнтаризм.

Політична еліта. Державна і недержавна її частини. Умови формування політичної еліти, її горизонтальна і вертикальна циркуляція.

Взаємодія політичної еліти з суспільством. Функції політичної еліти. Теорії елітизму.

Лідерство, еліта в Україні. Особливості їх формування. Проблема професійної підготовки політиків.

Тема V. СОЦІАЛЬНІ СПІЛЬНОТИ І ПОЛІТИКА

Соціальні спільноти як основні суб'єкти й об'єкти (актори, агенти) політики. Головний фактор, що спричинює таку ситуацію: політика здійснюється в інтересах певних соціальних спільнот, що, здійснюючи політику, виступають її суб'єктами, а, підпадаючи під вплив інших політичних сил, є об'єктами політики. Ускладнення структури суспільства з розвитком людської цивілізації і зв'язане з цим посилення ролі основних суб'єктів і об'єктів політики.

Детермінованість соціальних спільнот. Сучасні підходи до їх визначення: марксистський (класовий), стратифікаційний, ієрархічний, престижу, особистісний. Зміст розширеного розуміння категорії «клас». Невичерпність можливостей диференціації суспільства.

Динамізм і розмаїтість соціальних спільнот. Особливості динаміки соціальних структур на Заході й в Україні. Середні прошарки, їх роль у стабілізації суспільства. Розмаїтість соціальних спільнот не тільки по горизонталі (класи, прошарки), але і по вертикалі (розходження внутрішні – за кваліфікацією, освітою, місцем проживання, політичними поглядами і т.д.). Простежування істотних розходжень у середовищі робітників, селян, інтелігенції, підприємців і т.д.; вплив розходжень на поведінку в політичному житті.

Фактори політичної активності соціальних спільнот. Основні: наявність матеріальних умов, рівень загальної і політичної освіти, закони, що забезпечують політичні права, розуміння соціальними спільнотами єдиних завдань, політична система, що гарантує участь. Різні можливості в різних соціальних спільнот за цими конкретними позиціями.

Причетність до політики студентства. Значимість, особливості участі студентів у політичному житті / чисельність цього прошарку, володіння сучасними знаннями, перспектива бути керівниками в різних сферах життя суспільства, енергія, властива віку, нестійкість поглядів, що спричинює легкий вплив на них зовнішніх сил/. Мотиви інтересу студентів до політики.

Форми політичної діяльності: депутатська діяльність, використання преси, участь у політичних партіях, страйк, політичне голодування і т.д. Різні відношення різних соціальних спільнот до цієї й іншої форм.

Проблема гармонізації політичних інтересів. Зацікавленість будь-якого суспільства в гармонізації. Особливості гармонізації суспільств розвинутих індустріальних країн. Прорахунки в вирішенні проблеми гармонізації в СРСР. Шляхи виходу на шлях консолідації в Україні. Що поєднує і що роз'єднує соціальні спільноти. Умови гармонізації: прогрес економіки, наявність законів, що регулюють відносини в суспільстві, відповідна політична культура.

Тема VI. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Складність, актуальність і практична значимість проблеми. Її обумовленість розмаїттям етнонаціональних спільнот (етнос, нація, народність, національна група), багатонаціональністю держав, загостренням етнонаціональних конфліктів та їх інтернаціоналізацією, домінуванням у світі дезінтеграційних процесів, створенням нових національних держав і необхідністю об'єктивного дослідження етнонаціональних проблем.

Сутність і особливості етнополітології. Етнополітологія як складова частина політології. Джерела сучасної етнополітології. Генезис етнополітології як науки і навчальної дисципліни.

Етнополітологія в Україні. Сутність етнополітології, її основні задачі і функції.

Етнонаціональні спільноти як суб'єкти й об'єкти політики. Основні форми етнонаціональних спільнот, їх сутність і генезис (рід, плем'я, раса, народність, національна група, етнос, нація). Найважливіші теорії, концепції націй: політична, психологічна, культурологічна, історико-економічна, етнічна. Основні способи формування націй в історії людської цивілізації. Головні фактори перетворення етнонаціональних спільнот з об'єктів у суб'єкти політики.

Націоналізм у сучасному світі. Сутність націоналізму, його основні форми – як політичний принцип і як ідеологія. Характерні ознаки націоналізму як ідеології. Позитивні і негативні аспекти націоналізму. Основні типи націоналізму: громадянський (державний) і етнічний націоналізм. Різновиди націоналізму: шовінізм, расизм, сегрегація, геноцид.

Етнополітичні конфлікти в сучасному світі. Сутність, характерні риси, історія і типологія етнічних конфліктів. Причини загострення етнічних конфліктів у сучасних умовах. Етнополітичні, етнотериторіальні і етнопсихологічні фактори загострення етнічних конфліктів. Два підходи в поясненні причин загострення етнічних конфліктів: концепція «внутрішнього колоніалізму» і концепція «політизації етнічності». Чотири стадії розвитку етнічного конфлікту: визрівання, зародження, ескалація, загасання. Позитивні і негативні сторони етнічних конфліктів. Аналіз основних етнічних конфліктів у сучасному світі і їх етнополітичний прогноз.

Тема VII. НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність проблеми і її розробка в процесі історичного розвитку України. Погляди, ідеї П.Орлика, Г.Сковороди, Т.Шевченко, В.Антоновича, М.Драгоманова, М.Костомарова, П.Куліша, І.Франко, М.Грушевського.

Етнонаціональні спільноти в Україні, їх становлення і розвиток. Причини та динаміка заселення етнічної території українців іншими етносами. Національний склад України і Донбасу (за переписом 2001 р.).

Зміст, рівні і фактори зростання національної самосвідомості в Україні. Сутність національної самосвідомості. Основні рівні національної самосвідомості: 1) повсякденна свідомість (індивідуальна, групова, масова); 2) проблемно-аналітична свідомість. Основні фактори росту національної самосвідомості в Україні.

Українська діаспора як об'єкт етнополітичного дослідження. Поняття, основні ознаки і функції діаспор, їхня типологія. Українська діаспора в сучасному світі. Особливості української діаспори в США, Канаді, Австралії і Німеччині.

Етнополітика в Україні: її сутність і основні принципи. Етнополітика як цілеспрямована діяльність держави щодо регулювання етнонаціональних процесів і організації етнонаціональних спільнот у суспільстві. Основні принципи етнополітики.

Етапи етнополітики в Україні: обмеження й утиск (до 1917р.) українізація з урахуванням інтересів інших національностей (20-і – початок 30-х рр.), придушення національної самосвідомості (30-і м. до початку 90-х рр.) відродження національної самосвідомості (90-і рр.)

Основні положення, задачі і напрямки нової концепції національної політики в Україні. Два основних положення нової концепції етнополітики в Україні. Задачі, напрямки і засоби національної політики в Україні.

Особливості етнополітики в Донбасі. Основні тенденції в розвитку етнонаціональних процесів у Донбасі. Особливості етнополітики в Донбасі: поліетнічний склад населення Донбаського регіону, висока питома вага російськомовного населення, високий рівень урбанізації, досить сильна орієнтація в політичній і економічній сферах на Росію і т.д.

Тема VIII. ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ І ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

Сутність громадських об'єднань. Соціальні потреби як джерело формування громадських об'єднань – рухів і організацій. Характерні риси сучасних суспільних рухів і організацій. Роль суспільних рухів і організацій у житті соціуму. Процес утворення громадських об'єднань в Україні.

Особливості і зміст діяльності громадських об'єднань. Розмаїття громадських організацій і рухів: професійні (профспілки, творчі союзи інтелігенції, наукові товариства) духовні (клуби, культурно-просвітницькі товариства, союзи колекціонерів і т.д.). Ознаки, задачі і функції суспільних рухів і організацій.

Генезис і сутність політичних партій. Основні історичні форми розвитку партійних організацій: аристократичне угруповання, політичні клуби, масові політичні партії.

Причини появи сучасних партій. Способи виникнення партій: парламентський і позапарламентський.

Характерні риси і функції партій. Зміст фіксованого членства. Визначеність ідеології. Наявність програми і статуту. Турбота про поповнення. Значення лідера. Роль пропагандистського апарату. Призначення, функції політичних партій.

Типологія політичних партій. Класифікація політичних партій за М.Дюверже, Д.Сарторі. Різновиди за ідеологічним критерієм, соціальними інтересами, значенням партії в політичній системі, організаційною структурою.

Партійні системи. Поняття «партійна система», типологія партійних систем: однопартійні, двох-, багатопартійні, коаліційні і блокові. Порівняльний аналіз партійних систем.

Еволюція політичних партій в Україні. Історичні традиції. Класифікація політичних партій України: центристи, праві. Феномен «партії влади». Відношення партій в Україні до основних політичних проблем. Правове поле діяльності партій.

Тема IX. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА

Поняття «політична система суспільства». Підходи до визначення й аналізу політичних систем. Місце політичної системи в житті суспільства. Розмаїття елементів і взаємозв'язків політичної системи. Соціальна природа політичної системи.

Особливості політичної системи. Її верховенство, що впливає з наявності влади, обумовленість економічною, соціальною і культурною сферами суспільства, відносна самостійність. Управлінська, регулятивна, інтеграційна, мобілізаційна, інформаційна, прогностична функції політичної системи.

Структура, функції і типологія політичних систем. Фундаментальні системи: політичні організації, політичні і правові норми, політичні відносини, політична культура. Функції політичної системи. Тип політичних систем, традиційні і модернізовані, відкриті і закриті, централізовані і децентралізовані, стабільні і нестабільні і т.д.

Держава як базовий інститут політичної системи. Походження і сутність держави. Функції держави.

Форми держави. Розрізнення форм за внутрішньотериторіальною організацією і формами правління. Монархія, республіка і їхні різновиди. Абсолютна, конституційна, дуалістична, парламентська монархія. Президентська, парламентська і змішана республіка. Унітарні, федеративні, конфедеративні, імперські держави.

Політичні режими. Сутність поняття «політичний режим». Фактори, що визначають політичний режим. Типологія політичних режимів. Тоталітарний режим як система політичного панування. Авторитарний режим як різке посилення влади глави держави. Демократичний режим як правління народу.

Становлення політичної системи в Україні як процес. Органи законодавчої, виконавчої і судової влади. Президент України: його політичний статус, права й обов'язки. Удосконалювання виборчої системи. Соціальні групи та спільноти в політичній системі України.

Тема X. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ПРАВОВА ДЕРЖАВА

Закономірність постановки проблеми громадянського суспільства.

Необхідність подолання пережитків тоталітаризму й авторитаризму. Підвищення інтересу до проблем громадянського суспільства в період перебудови. Дискусії в Україні. Необхідність використання міжнародного досвіду.

Поняття і сутність громадянського суспільства. Розвиток громадянського суспільства. Розвиток ідеї громадянського суспільства. Три напрямки історичного і політичного розвитку, що ведуть до громадянського суспільства.

Природні і невід'ємні права людини як характерна риса громадянського суспільства. Історія становлення свободи особи. Основні права людини.

Сутність правової держави. Виникнення і розвиток ідеї правової держави. Варіанти визначення поняття «правової держави». Право як синонім праведного.

Громадянське суспільство і правова держава. Оптимальне співвідношення між громадянським суспільством і політичними інститутами.

Правовий статус громадян. Виховання правосвідомості в громадянському суспільстві. Сутність і напрямки правової реформи.

Проблеми формування громадянського суспільства в Україні. Атомізований стан суспільства в Україні. Феномен «середнього українця». Необхідність формування стійкої економічної бази – перехід до ринкових

відносин і різноманіття форм власності. Перші кроки України на шляху до громадянського суспільства.

Тема XI. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА

Влада в системі суспільних відносин. Природа влади: біологічні і соціальні потрактування. Сучасні концепції влади: вольова, силова, функціональна. Класифікація влади: у залежності від ресурсів /політична, економічна, соціальна, інформаційна/, за сферами прояву /державна, партійна, профспілкова і т.п./, за функціями /законодавча, виконавча, судова/, за способами взаємодії суб'єкта й об'єкта/ авторитарна, тоталітарна, ліберальна, демократична і т.д./

Сутність і зміст політичної влади. Специфічні риси політичної влади: верховенство й обов'язковість рішень стосовно всякої іншої влади, публічність, моноцентричність, розмаїття використовуваних ресурсів, легальне застосування сили.

Функції влади: підтримка цілісності суспільства і порядку в ньому, регулювання суспільних відносин, реалізація політичних інтересів певних соціальних груп.

Ресурси влади: економічні (гроші, матеріальні цінності, пільги), інформаційні (ЗМІ), примусові (силові структури) і т.д. Влада і насильство. Атрофія влади, безвладдя. Ефективність влади: підстави влади, її приступність, вартість правління.

Легальність і легітимність влади. Єдність цілей (стабільність у суспільстві) і розходження за сутністю: легальність як юридична обґрунтованість її здійснення і легітимність як спосіб утвердження, прояви і визнання її народом.

Влада в Україні. Проблеми становлення демократичної влади, попередня спадщина її організації. Влада і власність. Влада і бюрократія. Олігархізація влади. Ефективність політичної влади в Україні.

Тема XII. ПОЛІТИЧНА ДЕМОКРАТІЯ

Розмаїття поняття «демократія»: а) як влада народу; б) як характеристика рівноправності громадян; в) як форма державного устрою; г) як визначення світогляду, поглядів; д) як принцип функціонування політичної системи; е) як засіб народного волевиявлення і т.д. Конституційне оформлення державного ладу як неодмінна умова демократії.

Історія розробки проблеми та сучасні теорії демократії. Погляди на демократію в стародавньому світі, у середні віки, в епоху Відродження, у ранньобуржуазний період. Основні сучасні концепції: ліберальна, плюралістична, елітарна, критична, анархістська, соціалістична.

Сутність політичної демократії. Політична демократія як механізм реалізації інтересів певних груп суспільства. Сутнісні ознаки демократії; свобода як першооснова людського гуртожитку; рівність як реалізація рівної волі для усіх; вільні вибори як засіб волевиявлення громадян; політичний плюралізм як засіб подолання застою; свобода преси як можливість вираження різних позицій; правовий захист як гарантія від сваволі; сполучення форм представницької і безпосередньої демократії.

Джерела й основні риси економічної демократії. Економічна демократія як атрибут ринкового типу господарювання. Джерела і сутність економічної свободи особи. Основні риси економічної демократії: право володіння, використання, розпорядження власністю за своїм розсудом, мінімум обмеження економічної волі за принципом «дозволяється усе, що не заборонено», конкуренція товаровиробників, вільні ринкові ціни, наявність ринку робочої сили, регламентація й обмеження – тільки через юридичні норми і процедури, соціальна захищеність громадян. Неоднозначність зв'язку між демократією та ринком.

Взаємодія політики з економікою. Найбільш розповсюджені судження про взаємодію: економічний детермінізм, абсолютна незалежність політики від економіки і межі впливу політики на економіку. Особливе значення взаємодії політики й економіки в умовах демократизму.

Становлення демократії в Україні. Конституційне забезпечення демократії в Україні: гарантія прав, свобод людини; поділ влади як найважливіша умова демократії в Україні; політичний плюралізм і багатопартійність; рівноправність і розмаїтість форм власності; державне управління і місцеве самоврядування; незалежні ЗМІ як інститут громадянського суспільства.

Співвідношення формальної і реальної демократії. Взаємозалежність і взаємообумовленість прав і обов'язків людини, громадянина, держави. Причини і фактори, що гальмують розвиток демократизму: реальна нерівність форм власності; соціальна деструктуризація суспільства; «закритість» і недосяжність чиновників і еліти всіх рівнів; відсутність соціально-політичного досвіду відстоювання своїх прав, психологія пасивності і правовий нігілізм, недосконалість законодавства і залежність суддів. Напрямки можливого подолання «хвороби росту» і перспективи розвитку демократії в Україні.

Тема XIII. ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сутність політичної діяльності як складного процесу, що складається з підготовки і прийняття рішень і власне політичних дій. Еволюція політичної діяльності в історичному аспекті. Інтереси і політична свідомість як визначальні фактори політичної діяльності.

Характерні риси політичної діяльності. Вироблення політики в політичних партіях, державних органах.

Поняття «політичне рішення». Ухвалення політичного рішення як вираження політичних інтересів. Процес вибору рішень: методи, принципи, умови, стадії.

Труднощі ухвалення рішення і способи їхнього подолання. Пошук і групове прийняття рішень (суспільна дискусія, голосування), їх сильні і слабкі сторони. Вибір раціонального рішення. Критерії раціональності політичного рішення і їх визначальні фактори та умови.

Поняття «політична дія». Політичні дії як реалізація соціального інтересу. Основні напрямки реалізації політики, їхній зміст.

Методи і форми політичних дій. Особливості командно-адміністративних політичних методів. Прості і складні форми спілкування людей у процесі політичної діяльності, їх характерні риси й особливості. Політичні дії в ході виборчої кампанії; особливості поведінки кандидатів і виборців.

Практика прийняття політичних рішень і політичних дій в Україні. Труднощі, складності, пошук оптимальних шляхів.

Тема XIV. ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ

Еволюція наукових поглядів на конфлікт. Проблема насильства в релігійних вченнях. Відображення конфліктів у мистецтві і засобах масової інформації. Практичні знання як джерело конфліктологічних ідей.

Напрямки досліджень конфліктів у політології. Міжнародні конфлікти сучасності, їх військово-політичні аспекти, роль і місце наддержав у конфліктах, аналіз причин і можливостей врегулювання конкретних регіональних конфліктів, конфлікти в міжнаціональних відносинах, технології розв'язання соціальних конфліктів, соціальні конфлікти і релігія.

Методологічні основи дослідження конфліктів. Системний підхід до вивчення конфліктів. Схеми опису конфліктів. Етапи аналізу конфліктів. Вивчення конфліктних відносин у соціальних групах.

Структура конфлікту. Класифікація конфліктів. Об'єктивні і суб'єктивні причини виникнення конфліктів. Особливості сприйняття конфліктної ситуації.

Функції і динаміка конфліктів. Позитивні і негативні функції. Вплив конфліктів на соціальне оточення. Основні періоди й етапи в розвитку конфлікту. Ескалація конфліктів. Динаміка розвитку конфлікту.

Особливості прогнозування і профілактики конфліктів. Керування конфліктом: діагностика, прогнозування, профілактика, попередження, ослаблення, врегулювання, розв'язання. Впливи на конфлікт: припинення, гасіння, подолання, усунення конфлікту.

Розв'язання конфліктів. Умови і фактори конструктивного розв'язання конфліктів. Логіка, стратегії і способи розв'язання конфліктів. Компроміс та консенсус. Врегулювання конфліктів за участю третьої сторони. Результативність участі третьої сторони у врегулюванні конфлікту. Переговорний процес як спосіб розв'язання конфліктів.

Динаміка переговорів. Психологічні механізми і технологія переговорного процесу. Психологічні умови успіху на переговорах.

Тема XV. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

Поняття «політична культура». Виникнення терміна «політична культура». Основні підходи до трактування політичної культури. Поняття культура, духовна культура, політична культура, правова культура, електоральна культура та їх співвідношення.

Сутність політичної культури. Політична культура як стиль діяльності індивіда в сфері політичної влади (процес соціалізації, активні і пасивні форми участі).

Структура політичної культури: пізнавальний, морально-оцінний, поведінковий елементи.

Рівні функціонування політичної культури. Вплив політичної культури на політичні процеси й інститути, розмаїття аспектів її прояву.

Функції політичної культури: пізнавальна, інтегративна, нормативно-регулятивна, прогностична, нормативно-ціннісна, комунікативна, виховна.

Класифікація і типологія політичних культур. У залежності від суб'єкта політики (політична культура загальнолюдська, цивілізацій, народу, етносу; національна, регіональна субкультури, політична культура соціальної спільноти: робітників, селян, інтелігенції, еліти, бюрократії, лідерів, професійних, релігійних і ін. груп). У залежності від сфер політичного процесу (політична культура володарювання, керування, політичної участі, політичної опозиції). У залежності від форм і методів здійснення влади (демократична, авторитарна, тоталітарна, перехідних типів). У залежності від характеру участі в політиці (громадянська, активістська, підданська, парохіальна). У залежності від місця в політичній системі (домінуюча чи субкультура). За ступенем поширення (масова чи елітарна політична культура). Моделі Східної і Західної політичної культури.

Політична культура особистості. Фактори, що впливають на розвиток політичної культури особистості. Нормативна і реальна політична культура. Процес політичної соціалізації і політична культура. Роль загальноосвітніх і спеціальних політичних знань у формуванні політичної культури особистості. Показники політичної культури. Взаємозв'язок політичної культури і політичної поведінки. Політико-культурний підхід у вивченні політичних явищ.

Динаміка розвитку політичної культури в сучасних суспільствах. Причини усталеності політичної культури та її невідповідності новим умовам. Формування якісно нового типу політичної культури в сучасній Україні та основні (базові) цінності. Значення досвіду розвинутих країн та можливості його запозичення: позитивні і негативні приклади.

XVI. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Етапи становлення міжнародних відносин. Виникнення перших історичних спільнот людей (рід, фратрія, плем'я), епізодичний характер відносин між ними. Становлення держави як основного суб'єкта й об'єкта міжнародних відносин; двосторонній характер міждержавних відносин в епоху рабовласництва. Регіоналізація міжнародної політики в період феодалізму. Зародження і формування всесвітньої системи відносин між народами в епоху розвитку капіталізму. Вестфальська система міжнародних відносин та її етапи. Етап англо-французького суперництва в Європі і боротьби за колонії в XVII – XVIII вв.; етап Віденського конгресу в XIX в.; Версальсько-Вашінгтонський етап холодної війни. Погляд на природу сучасних міжнародних відносин представників реалізму, неореалізму, неолібералізму, неомарксизму, неоінституціоналізму.

Формування нової системи міжнародних відносин: геополітичні зміни; вплив демократичних тенденцій у світі; сучасний політико-правовий режим; нові параметри військової безпеки; глобалізація світової економіки; поява нових акторів міжнародних відносин; становлення нового світового устрою.

Основні загальносвітові проблеми на сучасному етапі: міжнародні соціально-політичні проблеми; міжнародні соціально-економічні й екологічні проблеми; проблеми прав людини.

Основні суб'єкти і рівні міжнародних відносин. Міжурядові організації (ООН, НАТО, ОБСЄ, ЄС, Рада Європи, регіональні організації). Неурядові міжнародні організації (ВОЗ, Грінпіс). Національно-визвольні, антивоєнні, екологічні, релігійні, політичні міжнародні рухи. Держава як основний суб'єкт міжнародних відносин. Посилення ролі недержавних акторів міжнародних відносин: транснаціональних корпорацій (ТНК), неурядових організацій. Глобальний, регіональний, двосторонній рівні міжнародних відносин.

Сутність зовнішньої політики. Зовнішня політика як засіб регулювання взаємин між державами на міжнародній арені. Взаємозв'язок внутрішньої і зовнішньої політики, залежність зовнішньої політики від суспільно-політичного устрою, економічного стану, характеру режиму, ідеології. Основні форми і засоби зовнішньополітичної діяльності. Співвідношення сили і політичних методів. Сполучення інтересів пануючих прошарків і суспільства в цілому у зовнішньополітичній діяльності держави. «Групи за інтересами» і зовнішньополітична стратегія.

Основні проблеми зовнішньої політики. Стратегічні напрямки зовнішньополітичної діяльності: запобігання війни, скорочення і заборона зброї масового знищення; взаємовигідне економічне, політичне, культурне співробітництво; захист прав і свобод людини, сполучення національної ідеї з загальнолюдськими цінностями.

Складові зовнішньополітичних інтересів. Національний інтерес. Визначення «національного інтересу» Г.Моргентау. Національна безпека як основне зовнішньополітичне завдання держави. Головний інтерес – проблема державного суверенітету. Специфічні інтереси: необхідність розвитку економічних, науково-технічних і культурних зв'язків, тощо.

Україна в системі сучасних міжнародних відносин. Проблема міжнародного визнання. Членство в міжнародних організаціях. Зовнішньоекономічні зв'язки, роль діаспори і т.д. Причетність до вирішення міжнародних проблем. Встановлення міждержавних зв'язків на основі дво- і багатосторонніх угод.

Зовнішньополітична діяльність України: проблеми, пріоритети, перспективи. Основні напрямки гарантування національної безпеки України. Співвідношення національної ідеї з загальнолюдськими цінностями в зовнішній політиці. Національні інтереси України. Вплив внутрішньополітичного становища на зовнішню політику. Суперечливість без'ядерного статусу. Налагодження рівноправних і взаємовигідних відносин із усіма країнами.

Тема XVII. РОЛЬ ЗМІ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Закономірності зародження і розвитку преси. Своєрідність преси в стародавньому Єгипті і Римі. Поява системи рукописних листків в епоху Середньовіччя і Відродження. Перші друковані газети у Франції. Преса як спосіб зміцнення влади буржуазії. Своєрідність розвитку преси в Росії й Україні.

Характерні риси ЗМІ в сучасних умовах. Структура ЗМІ. Кадри редакцій. Тематика публікацій. Цензура. Матеріальна база. Принцип дієвості. Зв'язки з авторами. Система керівництва.

Принципи і функції сучасних ЗМІ. Традиції і новації в принципах діяльності ЗМІ, їх призначення.

Місце і значення ЗМІ в політичній системі суспільства. ЗМІ як четверта влада, специфіка методів, якими вони впливають на суспільство. Фактори, що визначають силу впливу ЗМІ.

Проблема свободи ЗМІ. Свобода ЗМІ в історичному ракурсі. Закони України, що регулюють діяльність ЗМІ. Об'єктивні і суб'єктивні фактори, що заважають утвердженню свободи слова.

ЗМІ в політичних кампаніях. Різновиди політичних кампаній. Складові впливу ЗМІ у політичних кампаніях: оперативність, можливість обговорення, цілеспрямованість. Умови, у яких проходять політичні кампанії в Україні. Динаміка участі ЗМІ в політичній кампанії.

Можливості реципієнта інформації у формуванні суспільної думки. Сутність суспільної думки. Використання ЗМІ сил позаштатних авторів,

читачів у висвітленні проблем політики. Студент, молодий фахівець як автор публіцистичного виступу.

Тема XVIII. ПОЛІТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ

Основні поняття прогнозування. Наукове і ненаукове передбачення.

Передбачення і форми його реалізації. Різновиди пророкування: передчуття, здогад, прогнозування. Прогнозування як наукове дослідження перспектив розвитку явища. Прогноз як ймовірнісне судження про перспективи майбутнього стану явища й альтернативні шляхи і терміни їх здійснення.

Типи прогнозів: пошуковий, нормативний. Методи прогнозування (моделювання й експертна оцінка, проведення ігор і складання сценаріїв, екстраполяція тенденцій, морфологічний аналіз і т.д.).

Ступінь науковості передбачення майбутнього. Співвідношення утопії, футурології і прогнозування. Задачі прогнозів у різних політичних режимах: наукові, політичні, ідеологічні. Зміна стратегії політичного прогнозування в сучасних умовах.

Методологія сучасної прогностики. Специфіка історичного часу і точність прогнозів. Множинність історичних часів, швидкі зміни і повільні історичні ритми, їхня взаємодія. Теорія синергетики (І.Пригожин, Г.Хокен, М.Моїсєєв і ін.).

Структура сучасної прогностики. Ретроспективний аналіз інерції і протяжностей. Дослідження тенденцій і побудова трендів. Виявлення істотних проектів майбутнього. Моделювання сценаріїв розвитку. Створення оптимального проекту. Моніторинг майбутнього. Облік непередбаченого.

Прогностичні дослідження соціально-політичного розвитку суспільства. Сучасні футурологічні концепції. Оптимісти і песимісти. Прогностичні сценарії розвитку України.

Тема XIX. ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Поняття модернізації.

Концепції модернізації. Два способи модернізації: органічна і вторинна. Моделі й історичні типи модернізації.

Теорії політичної модернізації. Консервативний напрямок теорії політичної модернізації. Ліберальний напрямок. Теорії постмодернізації.

Визначення політичної модернізації. Головні напрямки, риси та умови політичної модернізації. Зміна політичної системи. Типи модернізаторських еліт. Соціальні умови політичного розвитку. Зміни ціннісної системи. Кризи політичного розвитку і синдром модернізації.

Уроки перетворень у посткомуністичних країнах. Фази посткомуністичної трансформації, їхні ознаки і тривалість. Результати трансформації в країнах Центральної та Східної Європи.

Специфіка модернізації в Україні. Особливості еліти, соціальної структури суспільства і політичної свідомості. Тенденції модернізації в Україні. Прогнози подальшої модернізації.

Як джерела використовуються:

Загальне викладення основного матеріалу міститься в підручниках:

1. Категории политической науки. Учебник. – М.: МГИМО. – 2002. – 656 с.
2. Бородин В.Д. Политология: Уч. Пос. – Д.: КИТІС, - 2000. – 392с.
3. Гелей С., Рутар С. Політологія: Навч. Посібник. – 3-тє вид., перероб. І доп. – К.: “Знання”. – 1999. – 427 с.
4. Кирилюк Ф. Практикум з політології. – К., 2003
5. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів/ за заг. ред. А. Колодій. – К.: вид-во “Ай Бі”, 2002. – 684с.
6. Панарин А. С. Политология: Уч. – М.: “Проспект”. – 1997. – 408с.
7. Політологія/ за наук. ред. А.Ф. Колодій. – К.: Ельга – Н., Ніка-Центр, 2000. – 584с.
8. Політологія: наука про політику. – Уч. / За заг ред. проф. Кременя В.Г., проф. Горлач М.І.- К.-Х.: “Єдиноріг”. – 2001. – 640с.
9. Політологія: Підручник для студентів вищ. навч. закладів/ за ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – К.: вид. центр “Академія”, 2001. – 528с.
10. Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Уч. – М.: “Аспект Пресс”. – 2000. – 559с.
11. Соловьев А.И., Пугачев В.П. Введение в политологию. – Уч. – 4-е изд. – М.: “Аспект Пресс”

Основні терміни та категорії політичної науки слід шукати у:

1. Политика: толковый словарь: Русско-английский. – М.: “Весь мир”. – 2001. – 768с.
2. Політологічний словник./ Під ред. В.П. Горбатенко, О.І. Бабкіної та ін. – К.: “Генеза”. – 1999. – 430с.
3. Абетка української політики: Довідник. Вип.5 / Авт. – Упоряд. М. Томенко. – К.: “Смолоскип”. – 2002. – 368с.
4. Рагозін М. П. Демократія від А до Я: словник-довідник. – Донецьк: вид-во “Донбас”, 2002.- 203с.

**Слідкувати за динамікою політичних процесів в Україні і світі
допоможуть Інтернет-джерела:**

http://dir.yahoo.com/Social_Science/Political_Science/
<http://www.uanet.com.ua/search/>
<http://www.360.com.ua/>
<http://www.altavista.com/>
<http://search.avanport.com/rus/default.asp>
<http://www.brama.com/ukr.html>
<http://galaxy.einet.net/>
<http://www.meta-ukraine.com/>
<http://dir.yahoo.com/Regional/countries/russia/>
<http://www.auditorium.ru/aud/index.php>
<http://www.ambasada.It/Default.asp?DL=R>
<http://www.glavred.info/?art=92539931>
<http://ad.pravda.ru/cgi-bin/fclick?8,18,69>
<http://president.kremlin.ru/photoalbums/45875.shtml>
<http://www.nesru.com/>
<http://podrobnosti.ua/>
<http://www.znak.org.ua/>
<http://news.bbs.co.uk/hi/russian/news/default.stm>
[http://www.vestnik.fa.ru/3\(19\)2001/contents.html](http://www.vestnik.fa.ru/3(19)2001/contents.html)
<http://www.kis.ru/~dbalu/order.html>
<http://www.donetsk.org.ua/history/citizens>
http://www.politcom.ru/2001/p_vz1.html
<http://www.rian.ru/rian/intro.cfm>

№	Назва теми	Денне відділення			
		Л	С	СРС	Вс
1	Політика як соціальне явище. Предмет політології	2	2	2	6
2	Становлення та розвиток політичної думки в історії людської цивілізації	2	2	3	7
3	Особистість як первинний суб'єкт і об'єкт політики	2	2	2	6
4	Політичне лідерство	2	2	2	6
5	Соціальні спільноти і політика	2	2	2	6
6	Етнонаціональні процеси в політичному житті суспільства	2	2	2	6
7	Національне відродження в Україні: історичний досвід, сучасні проблеми і перспективи	2	2	2	6
8	Громадські об'єднання і політичні партії	2	2	2	6
9	Політична система суспільства	2	2	3	7
10	Громадянське суспільство та правова держава	2	2	2	6
11	Політична влада	2	2	2	6
12	Політична демократія	2	2	2	6
13	Політична діяльність	1	1	2	4
14	Політичні конфлікти	1	1	2	4
15	Політична культура	2	2	2	6
16	Міжнародні відносини та зовнішня політика	2	2	2	6
17	Роль ЗМІ в політичному житті суспільства	1	1	2	4
18	Політичне прогнозування	1	1	2	4
19	Політична модернізація в Україні	2	2	2	6
20	Всього	34	34	40	108

Критерії оцінки знань студентів

Оцінка “відмінно” виставляється студенту, який глибоко засвоїв учбово-програмний матеріал, вміє виконувати завдання з програми курсу, оперує науковою термінологією, вміє пояснити категорії, проявив творчі здібності в розумінні програмного матеріалу.

Оцінка “добре” виставляється студенту, який показав повне знання учбово-програмного матеріалу, успішно виконував програмні завдання, виявив здібності до самостійного, творчого поповнення знань з дисципліни.

Оцінка “задовільно” виставляється студенту, який показав знання основного учбово-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, впорався з виконанням завдань з учбового матеріалу. Як правило, оцінка “задовільно” виставляється студентам, які допустили погрішності у відповіді на іспиті, але володіють необхідними знаннями.

Оцінка “незадовільно” ставиться студенту, який виявив прогалини в знаннях основного учбово-програмного матеріалу, допустив принципові помилки при відповіді.

Завдання, плани і методичні вказівки до семінарських занять

Семінарське заняття викладач починає вступним словом, позначаючи проблеми, що виносяться на обговорення. Потім запрошує студентів відповісти на конкретне запитання плану заняття. Якщо немає бажаючих, викликає кого-небудь за списком. Після основного виступу йде обговорення питання. Студенти доповнюють, уточнюють. На завершення викладач підбиває підсумок.

Діалог на семінарі. З деяких тем, по яких існують різні, нерідко протилежні точки зору, доцільно провести заняття у формі діалогу. Напередодні семінару академгрупа поділяється на дві (три) частини, кожна з яких готується відстоювати певну позицію. У ході такого заняття повніше виявляються самостійність оцінок, широкий діапазон суджень. Можливий такий метод і для розгляду одного окремого питання чи навіть частини питання. Наприклад, одні відстоюють однопартійну систему, інші – двопартійну, треті – багатопартійну.

Тематика семінарських занять

Тема І. ПОЛІТИКА ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ. ПРЕДМЕТ ПОЛІТОЛОГІЇ

1. Поняття «політика». Системотворчі фактори політики.
2. Методи й основні функції політології.
3. Політологія як наука і навчальна дисципліна.
4. Особливості вивчення політології в Україні.

Тематика рефератів:

1. Політика як соціальне явище
2. Становлення політичної науки: основні етапи та школи
3. Процес політизації в Україні: основні завдання, шляхи розвитку і перспективи

Проблемне питання: виходячи з семантики слова “Політика”, знайдіть ту сутність, що для Вас є визначальною.

Література:

1. Алмонд Г. Политическая наука: история дисциплины // Полис. – 1997. – №6.
2. Андреев С.С. Политика как социальное явление // Социально-политический журнал. – 1994. – №4.
3. Белов Г.А. Генезис политических идей и истоки политологии как науки // Кентавр. – 1993. – №3.
4. Белов Г.А. Политика как общественное явление. – Кентавр. – 1993. – №2.
5. Беседа в редколлегии «Полиса» о политологии в вузах // Полис. – 1996. – №4. – С.137-140.
6. Бусыгина И.М. Политик – интерпретатор и его слово // Полис. – 2000. – С.152-155.
7. Вівчарик М. Виховні можливості політичної науки // Віче. – 1998. – №7.
8. Гаєвська О. Політичне управління як системне утворення // Вісник Української Академії.
9. Ильин М.В. Десять лет академической политологии. Новые масштабы научного знания // Полис. – 1999. – №6.
10. Истон Д. Новая революция в политической науке // Социально-политический журнал. – 1993. – №8.
11. Краснов Б.И. Политология как наука и учебная дисциплина // Социально-политический журнал. – 1995. – №1.

- 12.Лавченко О. Масова політична свідомість перехідної доби: українські реалії і перспективи // Нова політика. – 1999. – №6. – С.20-22.
- 13.Лебедева М.М., Мельвиль А.Ю. Сравнительная политология, мировая политика, международные отношения: развитие предметных областей // Полис. – 1999. – №4.
- 14.Моска Г. Элементы политической науки // Социс. – 1995. – № 4,5,8.
- 15.Пантін І. Боротьба політичних інтересів у ході виборів до Державної Думи // Політична думка. –1999. – №3.
- 16.Пантин И.К., Шмачкова Т.В. Основы политологии // Полис. – 1998. –№1.
- 17.Пляйс Я.А. Творческий потенциал Российского политологического сообщества (основные направления исследований) // Полис. – 1999. – №6.
- 18.Пляйс Я.А. Нужна ли России политическая наука? // Полис. – 2000. –№3. – С.184-187.
- 19.Полохало В. Політологія посткомуністичних суспільств в Україні і Росії // Політична думка. – 1998. – №2.
- 20.Попик Я. Чим є і чим не є політична теорія // Нова політика. – 1997. – №4.
- 21.Проблемы преподавания политических наук («Круглый стол») // Полис. – 1997. – №6.
- 22.Рац М.В. Как мы видим мир, в котором живем // Нова політика. – 2000. –№1.
- 23.Рудич Ф. Політологія в Україні. Теорія та прикладний контекст // Віче. – 1997. – №7.
- 24.Рябов С. Політика як соціальне явище // Політологічні читання. – 1994. – №2.
- 25.Состояние и перспективы развития политологии в России (опрос журнала «Полис» среди политологов: первые ответы) // Полис. – 2000. – №1. – С.142-160.
- 26.Столповский Б.Г. На рубеже тысячелетий: обмен международным опытом исследований // Полис. – 1999. – №6.
- 27.Титов К.А. Прагматизм в политике и перспективы развития политической науки // Полис. – 1999. – №2.
- 28.Торкунов А.В. Профессионализм в политике как образовательная задача // Полис. – 1999. – №1.
- 29.Федотов А.П. Глобальный кризис и новое содержание понятия «политика» // Социально-политический журнал. – 1995. – №2.

Тема II. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В ІСТОРІЇ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

1. Генезис політичного життя і політичної думки в Древньому Світі.
2. Політичні навчання в епоху Середньовіччя й Освіти.
3. Наука про політика в період зародження і розвитку буржуазного суспільства (XVII-XX вв.).
4. Розвиток політичної думки в Україні.

Тематика рефератів:

1. Політико-правові погляди Н. Макіавеллі, Дж. Локка, Ж. Руссо (на вибір студента)
2. Становлення позитивізму та його напрями
3. Основні риси розвитку політичної думки в Україні

Проблемне питання: доведіть, що кожна наступна з п'яти концепцій просвітницько-раціоналістичного періоду розвитку політичної думки продовжує попередню.

Література:

1. Алексеев А.С. Макиавелли как политический мыслитель. – М., 1980.
2. Аристотель. Полития. Соч. в 4-х т. Т.4. – М., 1983.
3. Асмус В.И. Платон. – М., 1975.
4. Бердяев В.А. Смысл истории. – М., 1990.
5. Блинников А.В. Великие философы. – М., 1998.
6. Виндельбанд В. Платон. – Киев, 1993.
7. Гоббс Т. Левиафан. Соч. в 2-х т. Т.2. – М., 1990.
8. Гоббс Т. Соч. в 2-х т. – М., 1991.
9. Григулевич И.Р. Инквизиция. – М., 1990.
10. Дегтярева М.И. Разработка понятия суверенитета Жаном Боденом // Нова політика. – 2000. – №1.
11. Гусев В.І. Історія західно-європейської філософії XV-XVII ст. – Київ, 1994.
12. Длугач Т.Б. Подвиг здравого смысла (Гольбах, Гельвеций, Руссо). – М., 1998.
13. Дворцов А.Т. Ж.Ж.Руссо. – М., 1990.
14. Зайченко Г.А. Джон Локк. – М., 1973.
15. История политических и правовых учений / Под ред. В.С.Нерсисянца. – М., 1998.
16. История политических и правовых мыслей. Средние века и Возрождение. – М., 1986.
17. История философии в кратком изложении / Пер. с чеш. И.И.Богута. – М., 1994.

18. Кессиди Ф.К. Сократ. – М., 1988.
19. Кто есть кто в античном мире. Справочник. – М., 1998.
20. Лозинский С.Г. История папства. – М., 1986.
21. Надточаев А.С. Философия и наука в эпоху античности. – М., 1900.
22. Нерсисянц В.С. Сократ. – М., 1984.
23. Переломов Л.Г. Конфуцианство и легизм в политической истории Китая. – М., 1981.
24. Политическая наука в Украине: становление и перспективы/ под ред. О.А. Габриеляна, А.Д. Шоркина.- Симферополь: ЦЭСИ, 2002.- 344с.
25. Политические учения Древнего Рима. – М., 1977.
26. Разумович И.Н. Политическая и правовая культура: идеи и интересы Древней Греции. – М., 1980.
27. Себайн Дж. Горсон Т. История политической мысли. – К., 1997.
28. Согрин В.В. Джефферсон. Человек, мыслитель, политик. – М., 1989.
29. Сократ. Платон. Аристотель. Сенека: биографические очерки. – Ростов н/Д, 2000.
30. Тищенко Ю. Теократична ідея у Платона: грані досягнення. – К., 1997.
31. Утченко С.Л. Политические учения Древнего Рима. – М., 1997.
32. Эбенштайн В. Государь, государство, общество. Макиавелли и Локк // Знание-сила. 1990. – №8, №9.
33. Федоров А. Спиноза: жизнь мудреца. – Ростов н/Д, 2000.
34. Философия Канта и современный идеализм. – М., 1987
35. Юсин М.М. Этика Макиавелли. – М., 1990.

Тема III. ОСОБИСТІСТЬ ЯК ПЕРВИННИЙ СУБ'ЄКТ І ОБ'ЄКТ ПОЛІТИКИ

1. Особистість як первинний суб'єкт і об'єкт політики.
2. Політичне відчуження особистості й умови його подолання.
3. Мотиви, рівні і форми політичної діяльності особистості.
4. Можливості участі громадян України в політичному житті.

Тематика рефератів:

1. Абсентеїзм в Україні: причини і наслідки
2. Український політикум: основні гравці
3. Провідні політики світу (на вибір студента)

Проблемне питання: Чи є політичні актори різних типів інтерактивними один щодо іншого?

Література:

1. Ануфриев В.А. Политическая социализация личности как проблема современной политологии // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. – 1997. – №3.
2. Болотова А.К. Человек и время в ситуации социальной нестабильности // ОНС. – 1997. – №6.
3. Борзенков В., Фролов И. Познание человека: комплексный подход // Свободная мысль. – 1998. – №5.
4. Глюксман А. Пошуки добра індивідуальні // Філософська думка. – 1998. – №2.
5. Козак В. Форми політичної участі громадян у державотворчих процесах // Розбудова держави. – 1998. – №1-2.
6. Козак В. Сенс і пріоритети політичної участі // Віче. – 1998. – №1.
7. Кантор К. Свободная личность как идеал культуры // Свободная мысль. – 1997. – №10.
8. Ковалева Т.В., Степанова О.К. Паростки смутного времени // Социс. – 1998. – №8.
9. Левчик Д.А., Левчик Э.Г. «Человек у власти»: представление оппозиционного электората // Социс. – 1999. – №6.
10. Осипова О.С. Девиантное поведение: благо или зло? // Социс. – 1998. – №9.
11. Преснякова Л.А. Структура личностного восприятия политической власти // Полис. – 2000. – №4. – С.135-140.
12. Рибачук М., Фещенко П. Світогляд і політичне самовизначення особи // Віче. – 1997. – №9.
13. Хабермас Ю. Понятие личности // Вопросы философии. – 1989. – №2.
14. Шахназаров Г. Фактор личности и альтернатива демократии // Свободная мысль. – 1997. – №5.
15. Щербинин А.И. Государь и гражданин // Полис. – 1997. – №2.

Тема IV. ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО

1. Сутність політичного лідерства.
2. Типологія, функції політичного лідерства. Сучасні тенденції в розвитку лідерства.
3. Політична еліта. Концепції елітизму.

Тематика рефератів:

1. Харизматичне лідерство в історії людської цивілізації

2. Роль еліти в політичних процесах сучасності
3. Політичне лідерство та політична еліта в Україні

Література:

1. Андреев С.С. Политический авторитет и политическое лидерство // Социально-политический журнал. – 1993. – №1, 2.
2. Ашин Г.К. Смена элит // Общественные науки и современность. – 1995. – №1.
3. Бекешкіна З. Чи є в Україні загальнонаціональні лідери // Політична думка. – 1994. – №3.
4. Гаман-Голитвина О.В. Политическая элита – определение основных понятий // Полис. – 2000. – №3.
5. Гладкий О. До проблеми політичної еліти України // Нова політика. – 2000. – №3.
6. Головатий М. Проблеми і біль становлення української еліти // Нова політика. – 2000. – №2.
7. Дискин И. Реформы и элиты: институциональный аспект // Общественные науки и современность. – 1995. – №6.
8. Дурдин Д.М. «Образ» политического лидера и возможности его изменения // Полис. – 2000. – №2.
9. Заварзін О., Поляков В. Рейтинг політичних лідерів // Нова політика. – 2000. – №1.
10. Карабущенко П.Л. Политическое образование для становления элит // Полис. – 2000. – №4.
11. Крестев А.А. Власть и элита в обществе без гражданского общества // Социс. – 1996. – №4.
12. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідерство: Навч. посібник. – Львів, 1995. – 200 с.
13. Круглашов А. Місцева еліта: регіональна чи периферійна // Віче. – 1998. – №5.
14. Михельс Р. Рабочие вожди пролетарского происхождения // Диалог. 1990. – №18. – С.55.
15. Мясников О.Г. Смена правящих элит: «консолидация» или вечная схватка // Политические исследования. – 1995. – №1.
16. Наумкіна С., Козловська Л. Аналіз розвитку української політичної еліти (1994-1999 рр.) // Нова політика. – 2000. – №6.
17. Олышанский Д.В. Посттоталитарное сознание и его лидеры // Вестник Московского университета. Сер.12. Полит. науки. – 1995. – №1.
18. Пахарев А. Політична еліта. Формальна? Справжня? // Віче. – 1997. – №11
19. Пищулин Н.П. Политическое лидерство и электоральный процесс // Полис. – 1998. – №5.

20. Рыскова Т.М. Политический портрет лидера: вопросы типологии // Вестник Московского университета. Сер.12. Полит. науки. – 1997. – №3.
21. Тулеев А.Г. Политическое лидерство: сущность, содержание, функции // Вестник Московского университета. Серия 12. Полит. науки. – 1999. – №5.
22. Фесенко В.В. Политическая элита Украины: противоречия формирования и развития // Полис. – 1995. – №6.
23. Херман М. Стили лидерства в формировании внешней политики // Политические исследования. – 1991. – №1.
24. Чукуй С. Чого не вистачає правлячій еліті України // Віче. – 1999. – №6.
25. Шелекасова Н.П. Бессознательные аспекты имиджа политического лидера // Полис. 2000. – №4.
26. Шульга М. Правляча еліта. Що думають про неї в Україні // Віче. – 1997. – №8.
27. Штукина Т.А. К новому измерению феномена политического лидера // Кентавр. – 1994. – №6, 1995. – №1.

Тема V. СОЦІАЛЬНІ СПІЛЬНОТИ І ПОЛІТИКА

1. Соціальні спільноти як основні суб'єкти й об'єкти політики.
2. Динамізм і розмаїтість соціальних спільнот.
3. Проблема гармонізації політичних інтересів.
4. Політична активність соціальних спільнот України.

Тематика рефератів:

1. Динаміка соціальної структури суспільства
2. Українське студентство: політичні інтереси
3. Стратифікація українського соціуму пострадянської доби та її наслідки щодо політики

Проблемне питання: Яка страта українського соціуму має більш дієвий трансформаційний потенціал?

Література:

1. Арутюнян Ю.В. О трансформации социальной структуры постсоветских наций // Социс. – 1998. – №4.
2. Атоян А.И. Социальная маргиналистика // Полис. – 1993. – №6.
3. Багдасарьян Н.Г., Кансузян Л.В., Немцов А.А. Инновации в ценностных ориентациях студентов // Социс. – 1995. – №4.

4. Беленький В.Х. О среднем классе в России // Социально-политический журнал. – 1994. – №11-12.
5. Беляева Л.А. В поисках среднего класса // Социс. – 1999. – №7.
6. Бродский Б.Е. Эпистемический выбор и социальная структура // ОНС. – 1997. – №6.
7. Васильев В.А. Социальные интересы: единство и многообразие // Социально-политический журнал. – 1995. – №3.
8. Гайнулина Ф.И. От социальной напряженности к социальному партнерству // Социально-политический журнал. – 1998. – №4.
9. Галкин А.А. Тенденции изменения социальной структуры // Социс. – 1998. – №10.
10. Голенкова З.Т., Игитханян Е.Д. Средние слои в современной России (опыт анализа проблемы) // Социс. – 1998. – №7.
11. Иноземцев В.Л. Социальное неравенство как проблема становления постэкономического общества // Полис. – 1999. – №5.
12. Качанов Ю.Л. Социологический казус: «социальная группа предпринимателей» // Социс. – 1999. – №9.
13. Козловець М. На горизонті – середній клас // Віче. – 1995. – №7.
14. Комаров М.С. Социальная стратификация и социальная структура // Социс. – 1992. – №7.
15. Макеев С. Процессы структуризации в современной Украине // Полис. – 1998. – №3.
16. Малышев О.В. Як поліпшити соціальні відносини // Трибуна. – 1997. – №11-12.
17. Міщенко М. Соціальна напруженість в українському суспільстві // Розбудова держави. – 1997. – №10.
18. Олескин А.В. Сетевые структуры общества с точки зрения биополитики // Полис. – 1998. – №1.
19. Остапенко М. Політична соціалізація студентської молоді в Україні // Нова політика. – 1999. – №6.
20. Островицький Д.И. Особенности формирования групповых интересов в современной России // Вестник МГУ. – Серия 12. Политические науки. – 1998. – №1.
21. Полохало В. «Середній українець – соціальна основа негромадянського суспільства // Політична думка. – 1999. – №17.
22. Руткевич М.Н. О социальной структуре советского общества // Социс. – 1999. – №4.
23. Сигарева Е.П. Безработные в структуре общества // Социс. – 1998. – №7.
24. Сіленко А. Моделі соціального партнерства в сучасному світі // Нова політика. – 2000. – №2.

- 25.Скрутень І. Консолідація суспільства. Реальність чи віртуальність? // Віче. – 1999. – №8.
- 26.Тарасов А. «Средний класс» и «мещанский рай» // Свободная мысль. – 1988. – №1.
- 27.Тощенко Ж.Т. Социальное настроение – феномен современной социологической теории и практики // Социс. – 1998. – №1.
- 28.Турунцев Е. Социальная политика и интеграция общества // ОНС. –1995. – №3.

Тема VI. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

1. Сутність, актуальність і основні напрямки розвитку етнополітології.
2. Етнонаціональні спільноти як суб'єкти й об'єкти політики.
3. Основні форми і різновиди націоналізму.
4. Сутність етнічних конфліктів, причини їх загострення в сучасному світі і шляхи вирішення.

Тематика рефератів:

1. Основні категорії етнополітики
2. Українська діаспора в світі

Проблемне питання: Чому міжетнічна напруженість властива і для розвинутих країн сучасного світу?

Література:

1. Арутюнян Ю.В., Дробижева Л.Н. Этносоциология: пройденное и новые горизонты // Социс. – 2000. – №4.
2. Баранов С.А. Сикхський сепаратизм та досвід незалежної Індії. // Політика і час. – 1997. – №4-5.
3. Барановский К.Ю. Квебек после выборов: квебекский кризис на современном этапе // США. – 1998. – №1.
4. Барановский К.Ю. Квебек: после референдума – накануне конституционной конференции // США. – 1996. – №5.
5. Бонятовский А. Боснийский узел // Международная жизнь. – 1996. – №1.
6. Бородинов В.Д. Политология. Учебное пособие. – Донецк. – 2000. – С.134-174.
7. Жигалина О.И. Курдский вопрос как региональный и локальный конфликт // Восток. – 1995. – №6.

8. Жигалина О.И. Современное состояние курдской проблемы // Восток. – 1995. – №2.
9. Зенгхаас Д. Етнічні конфлікти: причини та шляхи розв'язання // Політологічні читання. – 1994. – №3.
10. Ковалева Т.В., Селезнев И.А. Этнополитическое сознание студентов в первой половине 90-х годов // Социс. – 2000. – №4.
11. Лазарев М.С. Международная конференция по истории Курдистана // Восток. – 1996. – №1.
12. Лаципин В. Прибалтика: порой ситуация удручает // Международная жизнь, 1996. – №1.
13. Лазоренко Е.В. Личность или нация // Политические исследования. – 1992. – №4.
14. Марченко Г.И. Формирование этнополитических идей // Социально-политический журнал. – 1994. – №12.
15. Марченко Г.И. Методологические подходы к исследованию этнополитических явлений // Вестник Московского университета. Сер. 12 «Политические науки. – 1995. – №1,2.
16. Мейс Д. Геополитические аппликации этнополитики // Політична думка. – 1995. – №1.
17. Мухарямов Н.М. Национализм, демократия, этнопопулизм // Вестник МГУ. Сер.12. Политические науки. – 1995. – №3.
18. Оффе К. Этнополитика в восточно-европейском переходном процессе // Полис. – 1996. – №2.
19. Проценко О., Лісовий В. Націоналізм. Антологія. – К., 2000.
20. Смит Э. Национальная идентичность. – К., 1998.
21. Соколовский М. Кровавый уик-энд в Косово // Зеркало недели. – 1998. – №10.
22. Тишков В. Природа этнических конфликтов // Свободная мысль. 1996.
23. Хагба В.А. Факторы этнополитической конфликтности на Кавказе // Социально-политический журнал. – 1995. – №3.
24. Хесли В.П. Возрождение национализма и дезинтеграция государств. – М., 1997.
25. Этнические и региональные конфликты в Евразии: в 3-х кн. Кн.3. Международный опыт разрешения этнических конфликтов. – М., 1997.
26. Ян Э. Государственное и этническое понимание нации: противоречия и сходство // Полис. – 2000. – №1.

Тема VII. НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

1. Актуальність і історичні умови розробки проблеми національного відродження в Україні.
2. Сутність і функції етнополітики і її основні етапи в Україні. Особливості етнополітики в Донбасі.
3. Зміст, основні рівні і фактори росту національної самосвідомості в сучасній Україні.
4. Українська діаспора як об'єкт етнополітичного дослідження.

Тематика рефератів:

1. Національна проблематика в творах М. Драгоманова, І. Франко, М. Грушевського (на вибір студента)
2. Чинники зростання національної свідомості в Україні
3. Донбас як об'єкт та суб'єкт етнополітики

Проблемне питання: Російське населення України – національна меншина, діаспора чи приклад подвійної самоідентифікації?

Література:

1. Антонюк О. Діаспори в Росії та Україні. Формування правової бази співробітництва // Віче. – 2000. – №8.
2. Балабан Р. Українці Канади: громадсько-політичні організації // Нова політика. – 1996. – №4.
3. Бей О. Як облаштувати федеративну державу. До питання адміністративної реформи в Україні // Політика і час. – 2000. – №3-4.
4. Болинський Я. Мова, нація і держава: проблеми з теорії і практики // Схід. – 1997. – №4.
5. Вілсон Е. Національна ідентичність в Україні // Політична думка. – 1999. – №3.
6. Бородинов В.Д. Политология. Учебное пособие. – Донецк, 2000. – С.171-199.
7. Городняненко В.Г. Языковая ситуация на Украине // Социс. – 1996. – №9.
8. Данилюк Л. Національне відродження України як мета і зміст політичної діяльності // Нова політика. – 1999. – №4.
9. Дашкевич Я. Українська ідеологія – міф чи реальність // Український час. – 1995. – №1.
10. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії / Відпов. редактори Ю.І.Римаренко, І.Ф.Курас. – Київ, 1994.
11. Игнатов В.А., Школьник В.Н. Украинская диаспора: проблемы и перспективы // Философская и социологическая мысль. – 1991. –

- №10.
12. Курас І. Мовна політика в Україні // Схід. – 1997. – №3.
 13. Лаллукка С. Диаспора. Теоретический и прикладной аспект // Социс. – 2000. – №7.
 14. Махлаев А.В. К вопросу об изучении национального характера // Социально-политический журнал. – 1995. – №1.
 15. Межэтнические культурные связи в Донбассе: история, этнография, культура. Сборник статей. – Донецк, 2000.
 16. Місуно А. Про концепцію національно-демократичної ідеології для суверенної України як передумови державно-творчого процесу // Український час. – 1993. – №1.
 17. Нагорняк Т. Авторитет мови: національно-мовне питання в контексті сучасних етнополітичних процесів в Україні (на прикладі Донбасу) // Політика і час. – 2000. – №5-6.
 18. Наулко В.І Хто і коли живе в Україні. – К., 1998.
 19. Основи етнодержавознавства / Під ред. Ю.Римаренко. – К., 1997.
 20. Пономарів О. Державність і мова // Віче. – 1994. – №10.
 21. Ребкало В. Національна держава. Втеча від самоприниження // Віче. – 1995.
 22. Юсуповский А. От национального кризиса к национальному саморазвитию: в поисках адекватной модели // Общественные науки и современность. – 1994. – №5.
 23. Шелест Д. Регіоналізм в етнонаціональній політиці і державному управлінні // Віче. – 1999. – №7.

Тема VIII. ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ І ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

1. Громадські об'єднання: різновиди, сутність.
2. Політичні партії і групи за інтересами.
3. Основні різновиди партійних систем.
4. Партійно-політична панорама України.

Тематика рефератів:

1. Громадські об'єднання та рухи в світі
2. Політичні партії України: політико-правовий вимір
3. Трансформація партійної системи пострадянської України

Проблемне питання: З'ясуйте роль адміністративного ресурсу в контексті формування партійної системи сучасної України.

Література:

1. Болдирев О.В. Перша спроба організації української політичної партії // Укр. істор. журнал. – 1995. – №6.
2. Білоус А. Виборче законодавство та партійна система України в порівнянні з деякими країнами ЄС та Східної Європи // Нова політика. – 1999. – №1.
3. Білоус А.С. Чи виведуть партії на Український шлях // Політика і час. – 1995. – №7.
4. Балабан Р. Українці Канади: громадсько-політичні організації // Нова політика. – 1996. – №4.
5. Бабій С.І. Політичні партії: минуле, сучасність, проблеми правового статусу // Трибуна. – 1997. – №1, 2.
6. Бабій С.І. Політичні партії і державна влада: (до проблеми правового регулювання діяльності політичних партій) // Трибуна. – 1997. – №9, 10.
7. Баштанник В. Регіональний рівень. Влада і партії // Віче. – 1999. – №6.
8. Ващенко К. Деякі підсумки виборчої кампанії партій та блоків: регіональний аспект // Нова політика. – 1998. – №2.
9. Голубуцький О.П., Криворучко Т.Г., Кулик В.О., Якушик В.М. Політичні партії України. – К.: Кобза, 1998.
10. Колодій А. Політичний спектр: про деякі критерії «лівих» і «правих» політичних рухів у посттоталітарних суспільствах // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – №9.
11. Коломейцев В.Ф. Партии в зеркале западной политологии // Государство и право. – 1995. – №10.
12. Корнієвський О.А., Якушик В.М. Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні. – К., 1997.
13. Костильова С., Ворошаров О. Нові тенденції в розвитку політичних партій України // Нова політика. – 1996. – №6.
14. Костицький В. Політичні партії в системі «громадське суспільство і держава» // Право України. – 1995. – №12.
15. Корнієвський О. Є така партія // Віче. – 1996. – №12.
16. Лепехин В. «Группы давления»: генезис и классификация // Власть. 1993. – №3.
17. Манерчук В. Партії і електорат в Україні і в західних демократіях // Нова політика. – 1996. – №6.
18. Махненко М. Ліві, праві, центральні інтереси і наміри // Віче. – 1997. – №11.
19. Медведчук В. Соціал-демократична модель суспільного розвитку: передумови становлення в Україні // Політична думка. – 1999. – №4. – С.16-29.
20. Мороз О. Лівий марш // Віче. – 1999. – №9.

- 21.Москвін С. Як партія зелених України виконує свою виборчу програму // Віче. – 1999. – №10.
- 22.Назаренко Б.О. Сучасні політичні партії України: деякі проблеми та перспективи розвитку // Нова політика. – 1996. – №4.
- 23.Оксак О. Відповідальність проти популізму: виборці, партії та уряд у демократичному суспільстві // Нова політика. – 2000. – №1.
- 24.Оксак О. Платформи політичних партій // Нова політика. – 2000. – №2.
- 25.Пуфлер Е. Партійна система незалежної України: особливості трансформації // Нова політика. – 1997. – №1.
- 26.Примуш М.В. Вибори. Демократія. Партії // Політика і час. – 2000. – №5-8.
- 27.Примуш М.В. Політична орієнтація політичних партій // Трибуна. – 2000. – №5-6.
- 28.Рудич С. Політичні партії Німеччини сьогодні // Віче. – 2000. – №8. – С.139-154.
- 29.Свіздинський А. Мета і цінність сучасної ОУН // Розбудова держави. – 1996. – №1, 2.
- 30.Симоненко П. Фракція народної волі // Віче. – 1999.
- 31.Тетерчук С. Україна – Росія. Партії і парламентаризм сьогодні // Віче. – 2000. – №2. – С.66-78.
- 32.Устименко В. Державний устрій, яким бачився він українським партіям // Віче. – 1998. – №6.
- 33.Шведа Ю.Р. Соціологія партійних систем Моріса Дюверже // Нова політика. – 1996. – №4, №5.

Тема IX. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА

1. Поняття і структура політичної системи суспільства.
2. Держава як базовий інститут політичної системи.
3. Сутність і типи політичних режимів.
4. Становлення політичної системи в Україні.

Тематика рефератів:

1. Системний аналіз політики
2. Політичні інститути – складові політичної системи
3. Типи виборчих систем

Проблемне питання: Знайдіть спільне та відмінне в функціональних особливостях Президента та Монарха.

Література:

1. Авторитаризм и демократия в развивающихся странах / В.Г.Хорос, Г.И.Мирский, К.Л.Майданик и др.; РАН Ин-т мировой экономики и международных отношений; отв. ред. В.Г.Хорос. – М.: Наука, 1996.
2. Белов Г.А. Политическая система // Кентавр. – 1995. – №2.
3. Белов Г.А. Функции политической системы // Кентавр. – 1995. – №3.
4. Борисов Ю. Тоталитаризм и отечественная история // Свободная мысль. – 1992. – №14.
5. Гаджиев К.С. Тоталитаризм как феномен XX века // Вопросы философии. – 1992. – №2.
6. Герасимов Е.Н. Дорогу к свободе осилит идущий: от авторитаризма к практическому гуманизму. – К., 1997.
7. Белый О., Быстрицкий Е. Построение государства в Украине: пути легимитации // Политическая мысль. – 1996.
8. Журавский В. Политический процесс в Украине: анализ, поиски, решения. – К., 1995.
9. Журавський В. Політична система України: особливості, фактори, чинники права // Віче. – 2000. – №2.
10. Зомковой В.И. Сталинизм. Сталинская модель тоталитаризма. – М., 1995.
11. Кононенко Н. Механізм стримувань і противаг: інститут президентства в Україні та Франції: спроба політичного аналізу // Віче. – 1997. – №11.
12. Кононенко Н. Інститут президентства в Україні: трансформації напередодні виборів 1999 // Людина і політика. – 1999. – №9.
13. Кочетков А.П. Политические партии и политические системы // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. – 1998. – №6.
14. Кривенко Л. Український парламентаризм // Віче. – 1996. – №11.
15. Кульчицький С. Еволюція державного устрою в Україні: від тоталітаризму до демократії // Віче. – 1997. – №1.
16. Медушевський Л.И. Демократия и авторитаризм: Российский конституализм в сравнительной перспективе. – М., 1998.
17. Мельниченко В. Механізм стабільності. Стимування і противаги // Віче. – 1994. – №9.
18. Ордещук П. Американская политическая система: поиск эффективной демократии // Свободная мысль. – 1991. – №14.
19. Підприворчук Я. Соціальна держава // Розбудова держави. – 1996. – №11.
20. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / С.Давимука, А.Колодій, Ю.Кужельюк та ін. – Львів, 1999.

21. Работяжев Н.В. Политическая система тоталитаризма: структура и характерные особенности // Вестник Московского университета. Серия Политические науки. – 1998. – №1.
22. Рудич Ф.М. Формування політичних структур в сучасній Україні: політологічний аналіз // Український історичний журнал. – 1994. – №2-3.
23. Рябов С.Г. Політологічна теорія держави. – К., 1996.
24. Сартори Дж. Вертикальная демократия // Полис. – 1993. – №2.
25. Сафонов В.Н. Соотношение форм правления и режимов правления // Социально-политический журнал. – 1998. – №1.
26. Тарасов Е.Н. Государство как институт политической системы // Социально-политический журнал. – 1994. – №1-2.
27. Томенко М.В. Українська перспектива: історико-політологічні підстави державної стратегії. – К.; Логос, 1995.
28. Трипольский В. Оголенный нерв демократии // Вече. – 1996. – №1.
29. Цыганков А.П. Политический режим // Социально-политический журнал. – 1996. – №1.

Тема X. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ПРАВОВА ДЕРЖАВА

1. Поняття і сутність громадянського суспільства.
2. Правова держава: історія проблеми і характерні риси.
3. Природні і невід'ємні права людини.
4. Формування громадянського суспільства і правової держави в Україні.

Тематика рефератів:

1. Інститути громадянського суспільства
2. Принципи правової держави
3. Основні елементи Загальної декларації прав людини

Проблемне питання: Знайдіть факти, що доводять взаємовідповідність статей Загальної декларації прав людини, Конституції України та фактичного стану дотримання прав громадян України.

Література:

1. Конституція України.
2. Андрусак Т. Права людини в Україні: проблеми і перспективи // Українські варіанти. – 1997. – №2.
3. Арато Э., Коген Дж. Возрождение, упадок и реконструкция концепции гражданского общества // Политическая мысль. – 1996. – №1.
4. Волинка К. Проблема збереження прав і свобод особи в Україні // Людина і політика. – 2000. – №1.

5. Гоббс Томас. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского // В кн.: История политических и правовых учений: Хрестоматия. – Харьков, 1999.
6. Задоянчук О. Соціально-політичні аспекти становлення громадянського суспільства в Україні // Людина і політика. – 1999. – №1.
7. Кочетков А.П. Гражданское общество: проблемы исследования и перспективы развития // Вестник МГУ. Сер.12. Политические науки. – 1998. – №4.
8. Лінецький С. Демократичний ідеал як чинник формування системи духовних цінностей громадянського суспільства // Нова політика. – 1997. – №3.
9. Малинкович В. Что мешает формированию гражданского общества в Украине // Вече. – 1999. – №9.
10. Николаевич Б.О. Будь лицом: ценности гражданского общества // Вопросы философии. – 1995. – №3.
11. Павленко Р. Динаміка громадянського суспільства в Україні // Нова політика. – 1996. – №5.
12. Пасько І., Пасько Я. Громадянське суспільство: ідеї та історична практика // Схід. – 1997. – №6, 7.
13. Пасько І.Т., Пасько Я.І. Громадянське суспільство і національна ідея: Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси. – Донецьк: Схід - Видавничий дім, 1999.
14. Перегудов С.Г. Гражданское общество как политический феномен // Свободная мысль. – 1992. – №2.
15. Права человека: Сб. международ. документов. – М.: Юрид. лит., 1998.
16. Селіванов В., Щедрова Г. Громадянське суспільство та деякі погляди на нього у західній політології // Право України. – 1995. – №11.
17. Ткаченко В. Довгий шлях до громадянського суспільства // Політична думка. – 1994. – №2.
18. Ходаківський М. Громадянське суспільство як проблема культури // Людина і політика. – 1999. – №1.
19. Четвернин А.К. Понятие и термин «правовое государство» // США. Экономика, политика, идеология. – 1996. – №8.
20. Шелестов Ю.И. К вопросу о генезисе концепции правового государства // Вестник МГУ. Сер.12. Политические науки. – 1997. – №2.
21. Щедрова Г. Мета суспільства – людина. Проблеми взаємодії громадянського суспільства і демократичної правової держави // Віче. – 1995. – №3.

Тема XI. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА

1. Поняття влади. Сучасні концепції і класифікація влади.
2. Сутність і зміст політичної влади.
3. Проблема легальності і легітимності влади.
4. Ефективність політичної влади в Україні.

Тематика рефератів:

1. Державна і політична влада
2. Ресурси влади та їх використання
3. Конфліктний потенціал влади в Україні

Література:

1. Алексеева Т. Легітимність влади в період транзиту // Політична думка. – 1998. – №3-4.
2. Белецкий М.И., Талпыго А.К. Социум и власть. Национально-культурные и идеологические ориентации населения Украины // Полис. – 1998. – №4.
3. Бистрицький Є., Білий О. Державотворення в Україні: шляхи легітимації // Політична думка. – 1996. – №7.
4. Борзунова Е.Д. Социологические концепции легитимности власти Т.Парсонса и М.Вебера: сравнительный анализ // Социс. – 1997. – №9.
5. Дегтярев А.А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения // Полис. – 1996. – №3.
6. Демидов А.И. Ценностные измерения власти // Полис. – 1996. – №3.
7. Дергачов О., Полохало В. Метаморфози посткомуністичної влади // Політична думка. – 1996. – №7.
8. Доган М. Падение традиционных ценностей в Западной Европе: религия, государство-нация, власть // МЭиМО. – 1999. – №12.
9. Ильин М.В., Мельвиль А.Ю. Власть // Полис. – 1997. – №6.
10. Ледаев В.Г. Власть: концептуальный анализ // Полис. – 2000. – №1.
11. Ледаев В.Г. Современные концепции власти: аналитический обзор // Социологический журнал. – 1996. – №3-4.
12. Ледаев В.Г. Формы власти: типологический анализ // Полис. – 2000. – №2.
13. Міщенко М. Влада іміджу // Розбудова держави. – 1998. – №9-10.
14. Нестик Т.А. Бюрократия в зарубежных исследованиях // ОНС. – 1998. – №2.

15. Наттурно М. Відкрите суспільство та його вороги: суспільство, влада та бюрократія // Політична думка. – 1996. – №8.
16. Олещук Ю. Властененавистничество // МЭиМО. – 1999. – №4.
17. Петрунько О.В. Кто при власти? – Трибуна. – 1997. – №9-10.
18. Пушкарева Т.В. Государственная бюрократия как объект исследования // ОНС. – 1997. – №5.
19. Серебрянников В.В. Ответственность как принцип власти // Социс. – 1998. – №4.
20. Соловьев А.И. Власть в политическом измерении // Вестник МГУ. Сер. 18. – 1997. – №6.
21. Томенко М. Реальні та удавані конфлікти в українській владі // Політична думка. – 1997. – №9.
22. Тоффлер О. Проблема власти на пороге XXI века // Свободная мысль. – 1992. – №2.
23. Халипов В.Ф. Кратология как система наук о власти. – М., 1999.
24. Шемшученко Ю. Сила демократії – у силі влади? // Віче. – 1995. – №6.

ТЕМА XII. ПОЛІТИЧНА ДЕМОКРАТІЯ

1. Розмаїття трактувань і сучасні концепції демократії.
2. Демократія як принцип політичної організації суспільства.
3. Взаємодія політичної й економічної демократії.
4. Становлення і перспективи розвитку демократії в Україні.

Тематика рефератів:

1. Сутність політичної демократії
2. Демократія та ринок: складні взаємини
3. Інституціоналізація демократії в Україні: досвід та проблеми

Проблемне питання: Наведіть докази наявності чи відсутності демократії в Україні.

Література:

1. Андреев А. Российский социум на фоне реформ: общество, государство, нация // МЭиМО. – 1999. – №5.
2. Васович В. Переход к демократии в посткоммунистических странах // Вестник МГУ. – Серия 12. – 1998. – №2.
3. Гуггенбергер Б. Теория демократии. – Полис. – 1999. – №4.
4. Джеффри С.Александр. Парадоксы гражданского общества // Социология: история, теория, маркетинг. – 1999. – №1.

5. Доган М. Эрозия доверия в развитых демократиях // МЭиМО. – 1999. – №5.
6. Истоки и контуры демократии // Свободная мысль. – 1992. – №10.
7. Ковлер А.И. Конституция формальная и «реальная» // Полис. – 1998. – №6.
8. Кола Д. Противоречия в конституционной истории СССР... // Полис. – 1998. – №6.
9. Конституция Украины. – К., 1996.
10. Красин Ю. Демократия и публичная сфера: российская ситуация // Власть. – 2000. – №8.
11. Краснов М. Власть для открытого общества // Власть. – 2000. – №5.
12. Лейн Я.Э. Демократия и конституционализм // Полис. – 1998. – №6.
13. Лесников Г. Политика и экономика: связи в условиях переходного общества // Власть. – 2000. – №7.
14. Мигولاتев А.А. Проблема свободы и ответственность человека // Социально-политический журнал. – 1998. – №4.
15. Надель С. Рыночная экономика и экономическая демократия // МЭиМО. – 2000. – №1.
16. Общая теория прав человека. – М.: Норма, 1996.
17. О теории функциональной демократии участия в управлении делами общества. Дж.Д.Коула // Вестник МГУ. Сер.12. Политические науки. – 2000. – №2.
18. Сартори Дж. Вертикальная демократия // Полис. – 1993. – №2.
19. Серебрянников В.В. Ответственность как принцип власти // Социально-политический журнал. – 1998. – №4.
20. Хаманева Н.Ю. Уполномоченный по правам человека – защитник прав гражданина – М.: Институт государства и права РАУ. – 1998.
21. Шабо Ю.-Л. Конституция, конституционализм // Полис. – 1998. – №6.

Тема XIII. ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

1. Політична діяльність: її складові, сутність, значення.
2. Етапи вироблення доцільного рішення.
3. Методи і форми політичної діяльності.
4. Специфіка політичної діяльності в Україні.

Тематика рефератів:

1. Еволюція політичної діяльності в історичному аспекті
2. Психологічні аспекти прийняття політико-управлінських рішень
3. Специфіка владно-політичних рішень в Україні

Проблемне питання: Визначити, як інтереси та потреби українського суспільства відтворюються в рішеннях вищих органів державної влади

Література:

1. Бебик В. Політика і політична діяльність //Політологічні читання.-1994.-№3.
2. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. – К.: МАУП, 2000. Розд.9. Політична свідомість. Розд.15. Політичний менеджмент.
3. Жадько В. Про парадокси свідомості сільського виборця // Політична думка. – 2000. – №1.
4. Заварзін О., Поляков В. Плебісцит по-українськи // Нова політика. – 2000. – №2.
5. Козак В. Форми політичної участі громадян у державотворчих процесах // Розбудова держави. – 1998. – №1.
6. Мадатов А.С. Проблемы политического участия в демократическом процессе // Социально-гуманитарные знания. – 1999. – №2.
7. Макеєв С. Сучасна Україна: громадянська свідомість і політична участь населення // Політична думка. – 2000. – №2.
8. Мухаметшин Ф.Х. Влияние общественного мнения на управленческие решения // Социс. – 1998. – №11.
9. Оксак О. Відповідальність проти популізму: виборці, партії та уряд у демократичному суспільстві // Нова політика. – 2000. – №1.
10. Остапенко М. Політична соціалізація студентської молоді в сучасній Україні // Нова політика. – 1999. – №4.
11. Приходченко Л. Науковий стиль – життєва необхідність кожного лідера // Вісник Української Академії держ. управління. – 2000. – №3.
12. Семененко М. Гуманізація політичної діяльності в призмі концепції ненасильства // Нова політика. – 1999. – №4.
13. Шахтемірова О. Ціннісні орієнтації та політична свідомість // Нова політика. – 1999. – №4.
14. Шведова Н.А. Широкое участие женщин в политике – путь к зрелой демократии // США. Экономика, политика, идеология. – 1999. – №3-4.
15. Шутов А.Ю. Типология политических процессов // Вестник МГУ. Сер.12. Социально-политические исследования. – 1994. – №2.

Тема XIV. ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ

1. Еволюція наукових поглядів на конфлікт.
2. Методи дослідження і діагностики конфліктів.
3. Теорія і практика розв'язання конфліктів.
4. Особливості протікання конфліктів в Україні.

Тематика рефератів:

1. Типологізація політичних конфліктів
2. Арбітри та медіатори в політичних конфліктах
3. Конфлікт влада – суспільство та його прояви в сучасній Україні

Практичне завдання: Кожному студенту розібрати будь-який сучасний політичний конфлікт за його структурою, характером, типом та шляхами вирішення.

Література:

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: учебник для вузов. – М. – 2000. – 551с.
2. Аршба О.И. Современные концепции «управления» этнополитическим конфликтом // Вестник МГУ. Сер.18. Социология и политология. 2000. – №1. – С.78-86.
3. Бандурка А.М., Друзь В.А. Конфликтология: Учебное пособие для вузов. – Харьков. – 1997. – 352с.
4. Бекешкіна І.Е. Конфліктологічний підхід до сучасної ситуації в Україні. – К., 1994. – 48 с.
5. Власова Н.Г. Аналитическое моделирование типов международных переговоров // Вестник МГУ. Сер.18. Социология и политология. – 1999. – №1. – С.153-168.
6. Гайнулина Ф.И. От социальной напряженности к социальному партнерству // Социально-политический журнал. – 1998. – №4.
7. Дзвічук Д. Конфлікти та способи їх подолання // Віче. – 1999. – №5. – С.11-17.
8. Золян С. Проблема и конфликт // Полис. – 1996. – №4.
9. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода: основа когнітивної теорії конфліктів. – К., 1996. – 190 с.
10. Коузер Л.А. Основы конфликтологии: учебное пособие (Пер. с английского). – СПб, 1999. – 192 с.
11. Кудряшов Б.Г. Выживание в зоне вооруженного конфликта. Краснодар. 1999. – 336 с.
12. Лебедева М.М. Политическое урегулирование конфликтов. Учебное пособие. – М., 1999. – 271 с.

- 13.Лысенко В.Н. Региональные конфликты в странах СНГ: опыт урегулирования // Полис. – 1998. – №2.
- 14.Мандибура В. Посилення політичної дестабілізації в Україні Соціально-економічні причини // Віче. – 1999 – №1. – С.89-106.
- 15.Маруховська С. Врегулювання етнополітичних конфліктів: Наука чи мистецтво? // Віче. – 1998. – №4.
- 16.Перебенесюк В.П. Соціальні конфлікти в Україні. – К., 1995.
- 17.Перебенесюк В.П., Бекешкіна І.Е. Соціальні конфлікти і молодь. – К., 1994. – 108 с.
- 18.Перепелиця Г. Природа конфліктів у посткомуністичному світі // Політична думка. – 2000. – №1. – С.89-101.
- 19.Покровский Н.Е. Глобализация и конфликт // Вестник МГУ. Сер.18 Социология и политология. – 1999. – №2. – С.17-37.
- 20.Политика и экономика в современной России: конфликт на перепутье («круглый стол») // Социс. – 2000. – №2. – С.87-101.
- 21.Прокопчук І. Ймовірність конфлікту цінностей «свобода – демократія» // Віче. – 2000. – М. – С.140-149.
- 22.Рогов С.С. Внешнеполитические аспекты президентской кампании 2000 г. в США (от конфликта идеологий к стратегическому планированию) // Полис. – 2000. – №4. – С.149-158.
- 23.Роскошный А.П. Основы конфликтологии. – Донецьк. – 1997. – 186 с.
- 24.Степанов Е.И. Отечественная конфликтология: к вопросу о становлении и развитии // Социс. – 1998. – С. 10 - 15.
- 25.Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. – М., 1998. – 264 с.
- 26.Уткін О. Міжконфесійні конфлікти в регіоні. Чому? // Віче. – 1999. – №6. – С.13-28.
- 27.Цымбурский В.П. Как живут и умирают международные конфликтные системы // Полис. 1998. – №4.
- 28.Шушпанніков О.М. Особливості діагностики соціальних конфліктів в Україні: політологічний аналіз // Політологічний вісник. – 2000. – №8. – С.138-144.
- 29.Шушпанников О.Н. Конфликтологический подход к изучению посттоталитарных обществ // Історичні і політологічні дослідження. – 1999. – №1-2. – С.228-235.

Тема XV. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

1. Політична культура: поняття, сутність, структура, рівні функціонування.
2. Функції і типи політичної культури.
3. Політична культура особистості.
5. Особливості політичної культури України.

Тематика рефератів:

1. Концепція громадянської культури Г. Алмонда
2. Політична культура сучасного студентства
3. Базисні елементи політичної культури українських влади і суспільства

Література:

6. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Полис. – 1992. – №4.
7. Бебик В.М. Политическая культура // Политика и время. – 1991. – №13.
8. Бебик В.М., Головатый М.Ф., Ребкало В.А. Політична культура сучасної молоді. – К., 1996.
9. Буцевицький В. Проблеми політичної культури в Україні в процесі державотворення // Нова політика. – 1999. – №1.
10. Гаєвський Б.А. Сучасна українська політологія: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1999. – 268 с.
11. Гасратян К. Государство и развитие сферы культуры // МЭиМО. – 2000. – №1.
12. Григор'єв В. Вітчизняна політична культура в контексті теоретичного пошуку // Нова політика. – 1998. – №5.
13. Дженусов А.И. Политическая культура: концептуальные аспекты // Социально-политический журнал. – 1994. – №11-12.
14. Житенев В.А. Политическая культура: опыт формирования и проблемы. – М., 1990.
15. Зудин А. Истоки перемен: культурная трансформация «позднесоветского общества» // МЭиМО. – 1999. – №4.
16. Каменец А.В. и др. Политическая культура России: учебное пособие для всех. – М.: Изд-во Брандес. – 1997. – 142 с.
17. Культурне відродження в Україні / Кол. авт. – Львів, 1993.
18. Лебединська І., Григор'єв В. Політична культура молоді на зламі світоглядної парадигми // Нова політика. – 1998. – №3.
19. Макаренко Е., Коваль О. Специфіка поняття «політична культура суспільства» // Нова політика. – 1997. – №6.
20. Мелкумов А.А. Особенности формирования канадской политической культуры // Вестник МГУ. Сер.12. Политические науки. 1998. – №2.
21. Орлов Б. Политическая культура социал-демократии и проблемы России // МЭиМО. – 1999. – №7.
22. Пахомов Ю. Політична культура посттоталітарної доби // Політологічні читання. – 1992. – №2.
23. Попович М.В. Рациональность і виміри людського буття. – К., 1997.

24. Политическая культура: теория и национальные модели. – М., 1994.
25. Райт Г. Культура управління // Політологічні читання. – 1995. – №1.
26. Рашковский Е. Постмодерн: культурная революция // МЭиМО. – 1999. – №7.
27. Рудакевич О. Проблема української політичної культури // Розбудова держави. – 1996. – №9.
28. Рудакевич О. Феномен політичної культури // Віче. – 1997. – №10.
29. Рукавишников В.О. Россия между прошлым и будущим. Сравнительные показатели политической культуры 22-х стран // Социс. – 1995. – №5.
30. Рукавишников В.О. Политическая культура постсоветской России // Социально-политический журнал. – 1998. – №1.
31. Рукавишников В., Халман Л., Эстер П. Политические культуры и социальные изменения. Международные сравнения. – М., 1998.
32. Рябов С. Основы політичної культури: виборчий процес // Розбудова держави. – 1997. – №9.
33. Смолій В. Культура миру для сучасного світу // Політична думка. – 1999. – №1-2.
34. Сутор Б. Политическая этика // Полис. – 1993. – №1.
35. Тимофеев Т.Т. Становление и развитие концепции культуры мира // Полис. – 1998. – №5.
36. Фарушкин М.Х., Юритаев А.И. От культуры конфронтации к культуре диалога // Полис. – 1992. – №3.
37. Шморгун О. Україна: шлях відродження. Економіка, політика, культура. – К., 1994.
38. Щербинин А.И. Тоталитарная индокринация: у истоков системы (Политические праздники и игры) // Полис. – 1998. – №5.
39. Щербинина Н.Г. Архаика в российской политической культуре // Полис. – 1997. – №5.
40. Щурко О. Місце і роль політичної культури в трансформації владних відносин в Україні // Студії. – 1997. – №1.

XVI. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

1. Міжнародна політика: природа, сутність, цілі і функції.
2. Формування нової системи міжнародних відносин.
3. Зовнішня політика: зміст, засоби, форми.
4. Україна в системі сучасних міжнародних відносин, її зовнішньополітична діяльність.

Тематика рефератів:

1. Глобалізація: сутність та наслідки для сучасного світу
2. Основні гравці системи міжнародних відносин
3. Українська багатовекторність: набутки і втрати

Література:

1. Андрушак Г.Г. Теорія держави і права. Фонд сприяння розвитку української правової думки та пропаганди державних традицій. Львів, 1997.
2. Бжезинский З. Великая шахматная доска. – М.: Международные отношения, 1998.
3. Гудзь Є. Моно, бі- чи багатополарність зовнішньої політики // Нова політика. – 1999. – №2.
4. Дипломатия на пороге XXI века: новые вызовы // Международная жизнь. – 1999. – №11.
5. Жирар М. Индивиды в международной политике. – М., 1996.
6. Жук П. Психоінформаційна оцінка можливостей стосунків України з народами світу // Український час. – 1995. – №1-2.
7. Киссинджер Г. Дипломатия. – М., 1997.
8. Клепацкий Л. Глобализация и национальные интересы // Международная жизнь. – 2000. – №1.
9. Козакевич Е. Розширення НАТО та європейська політика України // Політична думка. – 1999. – №1-2.
10. Косолапов Н.А. Явление международных отношений: современное состояние объекта исследований (Введение в теорию) // МЭиМО. – 1998. – №4.
11. Косолапов Н.А. Внешняя политика и внешнеполитический процесс субъектов международных отношений // МЭиМО. – 1999. – №3.
12. Лисенков С.Л. Конституція України. Зовнішня політика // Матеріали до вивчення. – К., 1997.
13. Мадиссон В.В., Шахов В.А. Політологія міжнародних відносин: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1997.
14. Максимова М. В XXI век – со старыми и новыми глобальными проблемами // МЭиМО. – 1998. – №10.
15. Международное право: Учебник. Отв. ред. Ю.М. Колосов, Э.С. Кривчикова. – М.: Международные отношения, 2000.
16. Международные отношения на пороге XXI века // Международная жизнь. – 1999. – №7.
17. Най Дж. (младший). Взаимозависимость и изменяющаяся международная политика // МЭиМО. – 1998. – №12.

18. Полетов С. Україна в євроатлантичних відносинах: досвід пристосування // Політична думка. – 1999. – №3.
19. Политическая наука: новые направления. Часть V. Международные отношения. – М., 1999.
20. Современные международные отношения. Учебник / Под ред. А.В.Торкунова. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2000.
21. Страны мира. Справочник. – М., 1997.
22. Толстов С. Евроатлантические отношения: опыт адаптации Украины // Политическая мысль. – 1999. – №1-2.
23. Толстов С. Після «холодної війни» // Політика і час. – 1999. – №2-3.
24. Толстов С., Чумак В Конфліктність в сучасній системі міжнародних відносин // Нова політика. – 1999. – №5.
25. Тоффлер Э. Третья волна. – М., 1999.
26. Фельдман Д.М. Конфликты в мировой политике. – М., 1997.
27. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. – 1990. – №3.
28. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Полис. – 1994. – №1.
29. Цыганков П.А. Международные отношения. – М., 1996.
30. Чижов В. Стамбульский саммит // Международная жизнь. – 1999. – №12.
31. Шрепpler X.-A. Международные организации. Справочник. – М., 1995.

Тема XVII. РОЛЬ ЗМІ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

1. Закономірності розвитку ЗМІ і посилення в них політичної тематики.
2. Характерні риси, принципи і функції сучасних ЗМІ.
3. ЗМІ як четверта влада, специфіка їх методів.
4. ЗМІ і політична кампанія.

Тематика рефератів:

1. ЗМІ і демократія
2. Психологічні особливості медійних впливів
3. Інтернет в політичних процесах

Проблемне питання: Чи реалізують сучасні українські ЗМІ принцип свободи слова?

Література:

1. Вербило С. Чи потрібна Україні четверта влада? // Віче. – 1994. – №8.
2. Гаджиев К.С. Средства массовой информации и политика (глава в учебнике «Введение в политическую науку»). – М., 1997.
3. Зерницька О. Аби догодити великому божеству громадської думки // Політика і час. – 1995. – №6.
4. Зерницька О. Інформація: вільний обмін чи взаємна залежність // Політика і час. – 1995. – №6.
5. Костенко Н. Мас-медіа у виборах: ціннісні орієнтири політичної сфери // Політична думка. – 1999. – №17.
6. Кузнецова С. Генераційно-політичні показники політичного лідерства в державній пресі // Нова політика. – 2000. – №2.
7. Литвин В. Громадська думка у політичному контексті // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – №3-4.
8. Лук'яненко Є. Світовий інформаційний простір і Україна // Віче. – 1997. – №11.
9. Олексієнко Н. Проблема впливу ЗМІ на суспільства країн колишнього СРСР // Нова політика. – 1999. – №6.
10. Полуэктова И.А. Телевидение как механизм социального контроля // Вестник МГУ. Сер.18. Социология и политология. – 1998. – №1.
11. Почепцов Г. Слово, що не є ділом // Віче. – 1996. – №10.
12. Почепцова А. Телевізійна політична реклама // Нова політика. – 1998. – №3.
13. Пугачев В.П. Средства массовой коммуникации в современном политическом процессе // Вестник МГУ. Сер.12. Политические науки. – 1995. – №5.
14. Роскошный А.П. Лекції до спецкурсу «Преса і духовне життя суспільства». Донецьк: ДонДУ, 1990.
15. Роскошный А.П. Пресса в политической жизни общества. – ПФ г.Донецка. – 1998.
16. Розкошний А.П. Засоби масової інформації у політичному житті суспільства: навчальний посібник. – Донецьк: ДонНУ, 2003.
17. Терин В.П. Основные направления исследований теории массовой коммуникации // Социс. – 1997. – №11.
18. Шахтемірова О. Засоби масової інформації та політичні орієнтації громадян України // Нова політика. – 1999. – №2.
19. Щербенко Е. Громадська думка і де її взяти // Віче. – 1999. – №6.

Тема XVIII. ПОЛІТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ

1. Категорія передбачення і прогнозування.
2. Задачі прогнозування в політиці.
3. Методи прогнозування і структура розробки прогнозів.
4. Майбутнє в сучасних футурологічних прогнозах.

Тематика рефератів:

1. Основні категорії політичної прогностики
2. Проблема науковості політичних прогнозів

Література:

1. Бестужев-Лада И. Социальное прогнозирование / В кн.: Социология в России (Под ред. В.А. Ядова). – Изд. 2-е. – М.: Изд-во ИС РАН, 1998. – С. 610-621.
2. Бестужев-Лада И.В. Альтернативная цивилизация. – М.: ВДАДОС, 1998.
3. Лазаренко О.В., Лазаренко О.О. Теорія політології. – К.: Вища школа, 1996. – С. 154-170.
4. Панарин А.С. Политология. – М.: Гардарики, 2000. – Ч. 11.
5. Панарин А.С. Искушение глобализмом. – М.: Русский национальный Фонд, 2000.
6. Політологічний енциклопедичний словник. – К.: Генеза, 1997. – С. 286, 298, 322, 366-367, 375.
7. Печчеи А. Человеческие качества. – М., 1985.
8. Тоффлер О., Футурошок. – СПб.: Лань, 1997.
9. Тоффлер О. Эра смещения власти // Философия истории. – Антология. – М., 1995.

Тема XIX. ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

1. Поняття і концепції модернізації.
2. Основні риси й умови політичної модернізації.
3. Уроки перетворень у посткомуністичних країнах.
4. Україна на шляхах політичної модернізації.

Тематика рефератів:

1. Консервативна та ліберальна концепції політичної модернізації
2. Особливості демократичного транзиту в країнах ЦСЄ
3. Українське суспільство в умовах модернізації

Проблемне питання: Який проект модернізації реалізується в сучасній Україні – владно-елітний чи суспільний? Наведіть аргументи.

Література:

1. Айзенштадт Ш. Переоценка теорий социального изменения и модернизации // РЖ. – Сер. II. – Социология. – 1998. – №4.
2. Бжезинский З. Великие преобразования // Политическая мысль. – 1994. – №4.
3. Богатуров А.Д., Виноградов А.В. Модель равноположенного развития: варианты «сберегающего обновления» // Полис. – 1999. – №4.
4. Будон Р. Место беспорядка. Критика теорий социального изменения. – М., 1998.
5. Бураковский І. Посткомуністичні країни: перелоги системної трансформації // Політична думка. – 1998. – №1.
6. Гельман В. Пострадянські політичні трансформації: начерки до теорії // Політична думка. – 2000. – №2.
7. Гордон Л. Сдвоенные преобразования: российские реформы в контексте общемирового развития // МЭиМО. – 1999. – №9, 10.
8. Данилов А.Н. Переходное общество: Проблемы системной трансформации. – Мн., 1998.
9. Журавський В.С. Україна політична: переступити через прірву. – К., 1995.
10. Капустин Б.Г. Современность как предмет политической теории. – М., 1998.
11. Карась А. Україна на «великій шахівниці» геополітики. Аргументи З.Бжезинського // Універсум. – 1999. – №9-10.
12. Костенко Н., Макеев С. Невигаданий «п'ятий світ» // Політична думка. – 1996. – №1.
13. Купряшин Г.Л. Политическая модернизация. – М., 1994.
14. Мачкув Е. Преобразование коммунистического тоталитаризма и посткоммунистическая системная трансформация: проблемы, концепции, периодизация // Полис. – 2000. – №4.
15. Мельвіль А. До аналізу демократичного транзиту в Росії (ескіз методології) // Політична думка. – 1998. – №1.
16. Покровский Н.Е. Российское общество в контексте американизации (Принципиальная схема) // Социс. – 2000. – №6.
17. Політологія посткомунізму: політичний аналіз посткомуністичних суспільств. – К., 1995.

18. Полохало В. Політологія посткомуністичних суспільств в Україні і Росії (До методології політичного аналізу) // Політична думка. – 1998. – №2.
19. Поляков Л.В. Методология исследования российской модернизации // Полис. – 1997. – №3.
20. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. – М., 1999.
21. Саква Р. Конец эпохи революций: антиреволюционные революции 1989-1991 годов // Полис. – 1998. – №5.
22. Симон Г. Яке місце залишає історія для модернізації Росії // Політична думка. – 1998. – №3-4.
23. Соціально-політична трансформація України: реальність, міфологеми, проблеми вибору / М.І. Михальченко та ін. – К., 1997.
24. Штомпка П. Социология социальных изменений. – М., 1996.

Завдання, плани та методичні вказівки до самостійної роботи студентів з дисципліни

Елементами програми, які вирішуються під час самостійної роботи студентів є:

Розв'язання проблемних запитань та завдань. Практично в кожній темі семінарських занять з курсу наявні узгоджені з ними проблемні запитання та завдання, вирішення яких можливе лише за умови оволодіння матеріалом з відповідної теми і засвідчується шляхом експрес-опитування.

Організація ділової гри. Ця форма семінару імітує можливу реальну життєву ситуацію. Студенти заздалегідь одержують визначені ролі і готуються за допомогою навчальних матеріалів, джерел з періодичної преси і, з огляду на конкретні політичні процеси, виконують їх на семінарському занятті.

Підготовка до опонування на семінарському занятті. У плані підвищення активності студентів на семінарському занятті, з метою вироблення умінь аналізувати виступи з обговорюваних питань корисний метод опонування. У залежності від рівня підготовки групи і складності теми, опонент або призначається заздалегідь, або на початку семінару, або перед розглядом чергового питання. Його завдання – загострити увагу на основних питаннях теми, розглянути проблему з різних сторін, підбити підсумок дискусії.

Робота над періодичною пресою. Курс політології тісно зв'язаний з поточними подіями, що висвітлюються в періодичній пресі, чому використання матеріалів газет, теле і радіопередач – неодмінна умова якісного проведення занять і для викладача і для студента.

Так, готуючи заняття з теми «Особистість як первинний суб'єкт і об'єкт політики» можна порекомендувати студентам використовувати у підготовці до семінару публікації, у яких мова йде про політичні процеси в Україні, про можливості, що відкриваються перед громадянами України для участі в політичному житті і про реальні труднощі у цій сфері.

Підготовка студентського реферату. Плани семінарських занять до кожної з тем курсу включають узгоджену з ними тематику рефератів. Викладач за 2-3 тижні до семінарського заняття називає декілька тем і запрошує студентів до їх розробки. Немає бажаних – сам визначає, хто яку тему візьме. Потім на семінарі заслуховуються усні повідомлення одного чи декількох студентів, а письмовий текст при цьому необов'язковий. Можна, однак, і по-іншому підійти до цієї форми: на самому початку читання курсу політології запропонувати студентам ряд тем, сказавши, щоб зацікавити їх, про стимули для виконавців. Головний стимул – це оцінка на іспиті (з урахуванням поточної роботи щодо засвоєння предмета). У результаті студенти готують змістовні реферати обсягом до 10 друкованих аркушів, що заслуховуються на семінарських заняттях. Найбільш вдалі можуть бути рекомендовані на підсумкову студентську наукову конференцію.

Ініціювання обміну особистим досвідом. Мова тут йде про виступи студентів, що прийняли особисту участь у тій чи іншій політичній акції (наприклад, що побували на мітингу), що виконують суспільно значиме доручення (наприклад, народного депутата), що виступили зі статтею в газеті і т.д. Їхній досвід, думки можуть істотно доповнити і конкретизувати навчальний матеріал і допомогти іншим включитися в політичне життя. Завдання викладача – виявляти таких студентів, допомагати їм не бентежитися, ділитися досвідом.

Індивідуальне консультування. Індивідуальна консультація – невід'ємна частина роботи студента. Вона проводиться викладачами щотижня за графіком, а також у робочому порядку, після заняття, за особливою домовленістю. Консультація украй потрібна студентам, що пропустили семінарське заняття чи слабо засвоїли матеріал. Кожна консультація вимагає підготовки до неї студента. Зазвичай викладач намічає питання-завдання кожному студенту і літературу для вивчення конкретних тем. Після таких бесід пасивний раніше студент стає помічником викладача в розгортанні дискусії на семінарі.

Засоби для проведення підсумкового контролю

ПИТАННЯ до іспиту

1. Політика і її системотворчі фактори
2. Політологія як наука і навчальний предмет. Особливості української політології
3. Виникнення і розвиток політичної думки в Стародавньому світі
4. Політичні вчення в епоху Середньовіччя й Просвітництва
5. Наука про політику в період зародження і розвитку буржуазного суспільства
6. Розвиток політичних вчень в Україні
7. Особистість як первинний суб'єкт і об'єкт політики
8. Політичне відчуження особистості. Емансипація людини – умова формування особистості як суб'єкта політики
9. Політична соціалізація особистості
10. Передумови, мотиви, форми політичної поведінки особистості
11. Політичне лідерство: поняття, характерні риси, умови авторитету
12. Типологія політичного лідерства
13. Сутність, структура, циркуляція політичної еліти
14. Особливості політичного лідерства і політичної еліти в Україні
15. Соціальні спільноти як основні суб'єкти й об'єкти політики
16. Розмаїття і динамізм соціальних спільнот в Україні
17. Проблема гармонізації політичних інтересів різних соціальних спільнот в Україні
18. Сутність етнополітики. Етнонаціональні спільноти як суб'єкти й об'єкти політики
19. Сутність націоналізму, його основні різновиди
20. Етнонаціональні конфлікти в сучасному світі: сутність, причини загострення і шляхи вирішення
21. Національна політика в Україні: етапи, проблеми і перспективи
22. Розмаїття етнонаціональних спільнот в Україні і Донбасі, їх сучасні проблеми
23. Основні форми національно-державного устрою
24. Сутність суспільних рухів і громадських організацій. Їх значення в політиці
25. Характерні риси і функції сучасних партій
26. Класифікація політичних партій
27. Політичні партії України
28. Типологія партійних систем і їх аналіз. Партійна система в Україні
29. Політичні системи, їх структура й особливості
30. Сутність держави, його різновиду і функції
31. Державний устрій і місцеве самоврядування в Україні

32. Політичні режими і фактори, що їх визначають. Сутність політичного режиму в Україні
33. Становлення політичної системи в Україні
34. Влада в системі політичних відносин.
35. Сутність, функції і структура політичної влади
36. Проблема легітимності й ефективності політичної влади
37. Влада в Україні: тенденції і протиріччя її становлення і розвитку
38. Громадянське суспільство, його сутність і характерні риси
39. Правова держава і її принципи
40. Природні і невід'ємні права людини, відображення цих прав у Конституції України
41. Формування громадянського суспільства і правової держави в Україні
42. Демократія як принцип політичної організації і життєустрою суспільства
43. Взаємозв'язок політичної й економічної демократії
44. Стан і перспективи розвитку демократії в Україні
45. Політична діяльність: поняття, складові, мотиви і типи
46. Політичні рішення: формування, обґрунтування, методи прийняття
47. Конфлікти в суспільстві: поняття, концепції, причини, функції
48. Різновиди конфліктів
49. Основні етапи конфліктів і методи їх подолання
50. Політичні і соціальні конфлікти в Україні
51. Сутність політичної культури і фактори, що впливають на її формування
52. Різновиди і прояви політичної культури. Аспекти політичної культури особистості
53. Політична культура в Україні
54. Різноманітність сучасного світу, сутність і основні проблеми зовнішньої політики
55. Суб'єкти, засоби, рівні і форми зовнішньополітичної діяльності
56. Україна в системі міжнародних відносин, її зовнішня політика
57. Характерні риси, принципи і функції ЗМІ в сучасних умовах
58. ЗМІ і політика
59. Політичне прогнозування: поняття, типи, форми
60. Методи і структура сучасної прогностики
61. Концепції політичної модернізації
62. Специфіка і перспективи політичної модернізації в Україні